

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Meddelelse

om Rejse- og Tradikantien for den indre Mission

H. H. Sommer & Lw.

1862.

Kortfattede Meddelelser

om

Reiseprædikanten for den indre Mission

H. H. Sommer's Liv

(fra Husum)

og

et Foredrag af Samme.

Haderslev 1862.

forlagt af L. N. Schmidt i Apothekergaden.

Godfke Riisjens Bogtrykkeri.

„Det være langt fra mig at rose mig, uden af vor Herres Jesu Christi Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet, og jeg Verden. Og saa Mange, som gaae frem efter denne Regel, over dem være Fred og Barmhertighed“ (Gal. 6, 14. 16). Disse paulinske Ord var den Mand's Balgsprog, hvis Levnetsløb vi her skulle forsøge at fremstille i nogle faa ufuldkomne Træk.

Hinrich Hieronymus Sommer blev født den 22. Marts 1804 i Husum, hvor hans Fader var Stomagermester. Om sin tidligste Ungdom udtaler han sig selv paa følgende Maade: „Jeg formaaer ikke at erindre hverken i Skolen eller i Hjemmet at have hørt tale om vor kjære Frelser som den store Børneven paa en saadan Maade, at det har gjort nogetsomhelst Indtryk paa mig, lige saa lidt kan jeg lige indtil mit 14de Aar mindes at have erfaret nogensomhelst Virkning af Guds Ord paa mit Hjerte. Heller ikke havde jeg indtil den Tid bedet ret af Hjertets Drift. Confirmationsunderviisningen virkede nu gavnligt saavel paa mit Hjerte som paa min Forstand. Jeg erholdt en omfattende Kundskab om Guds Bud, fattede dem fortræffeligt og prøvede mig undertiden selv derefter. Medens andre moralske Formaninger prellede af paa mig som Vand paa en Gaas, saa vakttes der dog en Trang hos mig til at efterkomme Budene; denne Trang bestjæftigede mig ofte meget og nærredes ved Samvittighedsnag over enkelte bestemte Synder; — jeg blev confirmeret med det Forsæt alvorliges at bekæmpe Synden og navnlig de grove Udbrud af samme. Men Synden blev bestandig mægtigere — skriver han om sit 17de Aar — „og havde der ikke tidligere ved hine Indtryk været vakt en Alvor i min Sjæl, der nu nærret og styrket ved Guds Mands Hjælp drev mig til Bønnen, saa var jeg efter menneskelig Beregning forfalden til sodomitiske Synder“.

Efter at have lært Skomagerhaandværket hos sin Fader gik han ved Paasketid 1825 paa Vandring med det Maal for Die at blive en dygtig Skomager for at komme godt igjennem Verden. Dog var denne materielle Stræben ham ingenlunde Hovedsagen. For at opløste Hjertet til Gud betragtede han gjerne Naturen, hvorom han ogsaa begyndte at digte. Dog hans Syndeelendighed blev ham altid klarere og en Stræben efter at blive løst fra de erkjendte Synder og derved finde Sjælers røtte sig bestandig mægtigere hos ham. „Mine Bønner til Gud uden Kristus — skriver han videre — gavnede Intet, jeg vidste i den hele Verden ikke at finde noget Middel til at blive fri for Syndens Lænker, intet Menneſte havde jeg at betro mig til, og Fredens Bei ved Christi Forsoningsoffer kjendte jeg ikke. I en saadan Sjælstilstand, der oprigtigt hader Synden, men ikke veed at blive fri for den og derfor, naar enkelte letsindige Perioder undtages, den meste Tid er bedrøvet, traadte jeg ind i Aaret 1826“.

Paa det Bærksted i Flensborg, hvor Sommer arbejdede, maatte han af sine raae Kammerater døie ubestribelig megen Spot for den Alvor, hvormed han stræbte at vandre efter Guds Bud. Dertil kom, at Menneſtefrygt endnu havde megen Magt over ham, saa at han undertiden lod sig henrive af sin Frygt til at deeltage i deres Adspredelser; men bagefter fulgte bestandig bitter Anger. „I Mai 1826“ — skriver han — „var min Tilstand ret elendig. Lægger man Alting sammen, mine ovenomtalte Sambittighedsnag, min Trældom under Synden, Bevidstheden om Guds Mishag med min Synd, den fuldstændige Mangel paa Udſigt til at blive denne kvit, min Tvibleshge og Verdens ængstende Spot, saa er det klart, at jeg maatte forekomme alle Folk som et Hængehoved (Saaledes kalde Spottere da ofte saadanne Sjæle, som de først selv have tsunget til at hænge med Hovedet). Dog bragte alt dette mig ikke bort fra at leve efter Guds Ord, saa godt det kunde lade sig gjøre, og Herren gav mig ogsaa Midler til at styrke min Sjæl“. Saaledes forløb Tiden indtil Aaret 1827. Efter at have omtalt en Dag, paa hvilken den indre Stemme forbyd ham at gaae i Theatret, hvortil han altid følte stor Lyst, og paa hvilken han kæmpede stærkt imod denne Lyst, yttreer Som-

mer i sin endnu utrykte Lebnetsbeskrivelse: „O hvilken usalig Tilstand, naar man ikke elsker Jesus, ikke føler nogen Drift til at give ham sit Hjerte og dog maa stille sin Samvittighed under Mose Aag ved en trælsom Lovopfyldelse. O tunge Kval, ikke at nyde Verdens Lyst og heller ikke at vide det Ringeste om Naaden, at maatte dømme sig selv fortabt og ikke see nogen Frelse. Og dog var dette Veien til min Ombendelse, og den bestandig fornødte Iver for at holde Guds Bud min Frelse, hvor længe jeg end maatte famle i Mørke. Thi uden denne Stræben efter at holde Buddene var jeg vanskelig kommen saa dybt ned og havde vanskelig lært min fuldkomne fortabte Tilstand at kjende. Spot og Haan, Forsørelse og Lyst til Verden havde nu paa mange Maader forsøgt under hiin Fyrstes Magt at hindre min Fremgang paa Salighedens Bei og at holde mig fangen i Satans Garn. Herren, den Ewigtroe havde hjulpet mig!“ Senere sagde han engang i et Foredrag i Flensborg: „Kunde Markerne her omkring Byen tale, de vilde kunne give Vidnesbyrd om den Sjælenød, i hvilken jeg streg efter Naade“.

Efter at have omtalt en lille Bønshørelse, der styrkede hans Mod, skriver Sommer i sine Optegnelser Følgende: „Min Uro vorede Dag for Dag. Mine før omtalte Samvittighedsnag, Syndens tyranniske Magt, min Menneskefrygt, der bestandig lagde nye Snarer for mig, den deraf fremgaaende Følelse af Guds Mishag og med alt dette, da to Mars Alvor ikke havde hjulpet, intetsombelst Glimt af Haab om at komme ud af denne Elendighed, — alt dette bragte mig ofte saaledes i Knibe, at jeg havde kunnet fortvivle og virkelig ogsaa maatte have fortvivlet, hvis Forbarmeren ikke var traadt imellem. Den 27de Juni var der Skyttegilde. Mine Kammerater vilde alle med til dette. Jeg sad hensunken i mørke, nagende Tanker og følte mig redningsløs fortabt, naar det ikke blev anderledes med mig. Jeg klædte mig paa for at opsoge et eensomt Sted paa Marken, da jeg ikke længere kunde holde det ud paa Bærkstedet. Bedrøvet og grædende gif jeg en affides Bei ud af Byen med min lille Bibel og en Tractat, „Syndsforladelsens Trøst“, i Lommen og lagde mig tilsidst ned bag en Bust, hvor jeg troede mig ganske skjult. Efter lang Estertanke tog jeg den nævnte Tractat

op af Lommen og læste deri, indtil jeg kom til det Sprog i Ap. Gj. 10, 43, hvor det hedder: „Denne giver alle Profeterne Vidnesbyrd, at hver den, som troer paa ham, skal faae Syndernes Forladelse ved hans Navn“. „Ja, hvad troe!“ tænkte jeg; „jeg kunde jo gjerne troe paa ham, men hvad nytter det? Du skal jo blive Synden kvit, og hvad hjælper dertil al Tro?“ Dermed var jeg nu ikke kommen videre. Efterat jeg havde tænkt efter i nogen Tid, faldt de Ord mig atter ind: „Denne give alle Profeterne Vidnesbyrd“. Hvad? tænkte jeg, derom tale alle Profeterne? Nu saae jeg Paralelstederne efter i min lille Bibel, og til min Forundring i alle Profeterne indeholdtes Vidnesbyrd om Syndernes Forladelse. Men af alle Skriftsteder traf intet saaledes mit Hjerte som Ezechiel 16, 62. 63: „Og jeg, jeg vil stadfæste min min Pagt med dig, og du skal fornemme, at jeg er Herren. Paa det du skal komme det ihu og blues, og ikke mere oplade din Mund for din Skams Skyld, naar jeg faaer gjort Forsoning for dig, for alt det, som du haaver gjort, siger den Herre“. Dette bragte mig nu til for Jesu Skyld at bede om Syndernes Forladelse og om at blive befriet for min tunge Sjælstilstand. Jeg lagde mig paa mine Knæ og gav mit Hjertes Trang Røst i Ord. Og hvad der nu foregik med min Sjæl, det formaaer ingen Pen at skildre, det maa føles. Saa meget kan jeg sige: jeg erholdt en guddommelig Forvisning om, at alle Synder, som jeg hidtil havde begaaet, vare mig fuldstændigen forladte, at Gud erkjendte mig for sit kjære Barn, og — hvad der var det Største for mig — at jeg fra nu af ikke behøvede at synde, naar jeg ikke vilde, og at al Kraft var mig givet til at modstaae saavel Synden i mit eget Indre, som de udenfra kommende Fristelser til Synd. Jeg overgav mig til de saligste Følelser, læste endnu noget i Biblen og Tractaten, og udbrød i Lovsange, der lode hen over Markerne. Derpaa gik jeg hjem, og først den Menneftemasse, der strømmede hjem fra Mariestoven*), standsede noget min jublende Sang, som jeg tidligere under ingen Betingelse vilde have høvet. Undervejs blev det mig for første Gang klart, hvad der menes med de Ord: „Christus er

*) En Dybstov i Nærheden af Flensborg.

min Retfærdighed", som jeg hundrede Gange havde læst og hørt forklare. Til en Erindring om denne Dag nedfrev jeg dem i min lille Bibel tilsligemed Datoen.

Den Naade vil jeg aldrig glemme,
 At jeg fik Dig paa Guds Barm.
 Nu vil jeg, mens jeg er hjemme,
 Med Frygt og Glæde følge ham,
 Som har en dyb, en lang, en bred:
 En himmelhøi Barmhjerlighed.

Jeg var nu som nyfødt. Jeg læste i min Bibel med ganske andre Dine. Mine Samvittighedsnag vare borte, mine Synders Tyranni var jeg kvit og har ikke senere maattet føle deres Herredømme; min Mennekesfrygt var, om end ikke fuldstændig tilintetgjort, saa dog ikke længere min Kval og Forsørerste. Min Tvivlesyge var forvandlet til uroffelig Visshed. Udsigten til Frelse var ikke blot aabnet, men virkelig tilstede. Guds Priis flød fra mine Læber og jeg var munter og fornøiet. Jeg var et lykkeligt, ja saligt Menneke, og troede, at det saaledes vilde bestandig vare ved. Omendstjøndt dette nu ikke var Tilfældet, saa havde jeg dog i Syndernes Forlæbelse for Jesu forsonende Døds Skyld opdaget en Kilde, hvoraf jeg bestandig kunde øse hvad det aandelige Liv trænger til: Kraft til at staae Synden imod, Beroligelse mod Samvittighedens anklagende Røster, Kraft til at beseire Verden, dens Spot og dens Lyst o. s. v. Denne Lyksalighedstilstand varede — saa vidt jeg erindrer — i 8 Dage.

Allerede for rum Tid siden havde jeg faaet et klart Indblik i mit Hjerte, og dette blev ved den Forandring, der var foregaaet med mig, endnu meget klarere. Naar jeg tidligere kun erkjendte det for Synd, der bestod i ydre Overtrædelser af Guds Bud og Moralloven, saa lærte jeg nu mit hele Indre nøie at kjende. Enhver Tanke kunde jeg prøve, enhver Bevæggrund erkjendte jeg til Tanker, Ord og Gjæringer, og med korte Mellemrum tænkte jeg efter, hvad jeg havde tænkt, talt og gjort, og overveiede de gode eller flette Bevæggrunde. Nu gjen-nemskuede jeg det hele Væv af Egenindighed, Egenfjærlighed, Selvsyge, Selvophøielse, Havesyge, Skadefryd, Magelighedslyst o. s. v., saa at jeg kjendte mig selv som en aldeles syndig Skabning. Havde jeg derved fastholdt

Tilgivelsen og Nybelsen af den Raade, der var mig skjænket, havde det været sjønt. Men dette blev ikke Tilfældet. Efterhaanden kom jeg atter paa den Tanke, selv at lægge Haand paa Bærket for at bortskaffe dette eller hiint Syndige. Derved tabte jeg Syndsforladelsen af Syne og dermed ophørte ogsaa Følelsen deraf. Jeg udrettede Intet ved min Anstrængelse, min Stolthed blev derved krænket, og fordi jeg nu beholdt den Synd, som jeg vilde aflægge, kunde jeg ikke tilegne mig Barneretten hos Gud og Syndernes Forladelse. Denne Tilstand blev mig nu meget sværere. Med Rummer maatte jeg atter hen til Herren og bad om Bederbægelse for Herrens Ansigt; men saa længe jeg vilde hjælpe mig selv, fik jeg Intet. Naar jeg da atter havde erkjendt min egen Afmagt og fuldstændige Hjælpeløshed, da kom Herren bestandig igjen med sin Hjælp — og jeg var atter meget lykkelig. Der begyndte nu en Tid, da jeg ofte (hver Maaned) gennemgik et saadant Kursus. Efterat jeg saaledes engang havde trættet mig selv ret gruligen ved mit eget Arbeide og i dyb Forlegenhed raabte til Herren, da var det mig, som om jeg skulde slaae op i min Bibel, og mit Blik faldt da paa de Ord: „Mon ikke Ephraim være mig en dyrebar Son? mon han ikke være et Barn, som jeg haver havt megen Forlystelse af? derfor lyde mine Indbolde for hans Skyld, jeg vil visselig forbarme mig over ham“. O! hvor lykkeligjort blev jeg ikke ved disse Ord, og min Bibel blev mig bestandig mere og mere kjær“.

Med Alvor havde Sommer søgt Raade, med Alvor jagede han efter Helliggjørelse. Hvad Herrens Aand viste ham at være utilbørligt for et Guds Barn blev afslagt, saa hans Vandel bestandig mere og mere blev et Udtryk for den Kjærlighed, der var udgydt i hans Hjerte. Med større Kraft end tidligere vidnede han nu ogsaa i Ord om Herren, enten i rolige Samtaler med sine Medarbeidere eller i alvorlige Formaningsord om at undflye den kommende Brede. Han havde ogsaa den Glæde at see, snart derefter hos Nogle og flere Aar senere hos Andre, hvorledes den Sæd, han saaledes udstrøede iblandt dem, vorede og bar Frugt.

Nu havde han et andet Begreb om Gud end det, han før fik ud af Naturens Bog: Guds Aabenbaring i

Christo, og daglig søgte han hen til Biblens trøstefulde og formanende Ord. Alligevel gik han gjerne ud paa Marken og satte sig under Gjerderne for at læse i Biblen. Da var Naturens glimrende Pragt og den klare Sommerhimmel over ham med Fuglenes Lovsang kun et svagt Billede paa hans Hjertes Blomsterhave; thi det aandelige Livs Foraar var oprundet derinde. Naadesolen spillede sig i Hjertet, som nu ikke mere var et uroligt Hav, men lignede den stille Sø, og dens Straaler bragte Kjærlighedens Livskraft og Barme. Herren var nær, og den stille sagte Susen rørte i saadanne Timer ved Harpens Streng, saa den i fulde Accorder udtonede Herrens Priis. I saadanne Tider var det, Sommer ret levende følte, hvor godt det er at holde sig nær til Frelseren; i dem grundlagdes det i hans Hjerte, som altid mere blev Hovedgrundtrækket i hans indre Liv: den fortrolige Omgang, Samsundet med den Herre Jesu. Søndagene tilbragte han saaledes i Kirken og i de Troendes Forsamlinger. Med Glæde saae disse ham i deres Midte, og Enkelte gjorde hans nærmere Bekjendtskab. Dog varede denne rolige og livsalige Tid ikke saare længe, thi snart strev hans Fader ham til, at han atter maatte komme hjem. Dette var en haard Prøve for Sommer. Vidste han ikke, at Faderen ikke var for, men tvertimod fjendtlig findet imod levende Christendom, hurtig til Vrede og hengiven til Drukkenskab. En troende Præst, som dengang med stor Iver forkyndte Evangeliet i Flensborg, spurgte han tilraads i denne Sag, og Præsten svarede ham kort med det Spørgsmaal: „Kjender De ikke det fjerde Bud?“. Sommer fulgte dette Vink og reiste hjem.

I Forældrenes Huus var det nu hans Opgave, ved Flid, Lydigbed og Ydmyghed at vinde deres Hjerter for Frelseren. Imidlertid udbredte Rygtet om den Forandring, som var foregaaet med ham, sig over hele Byen; thi hvad en Troende eller, som de kaldte ham, en Hellig var, vidste næsten Ingen; i aandelig Sløvhed bekymrede de sig ikke om Sligt. Sommer ynkedes herover og forsøgte ved en værdig Bandel og, naar Herren gav Leilighed dertil, ogsaa med indtrængende Ord at vidne om Jesu Kjærlighed og bevise, hvilkken Aandens Barn han var. Fremfor Alt var det ham dog magtpaaliggende at bede til Herren, at han vilde vække en aandelig Hunger

eftør Naade i Hjerterne. Hans Gut skulde ogsaa bøn-
høres; thi Nogle, der følte en Trang i deres Indre,
som de selv ikke forstode, kom i Berøring med ham til
deres store Betsignelse. Der var især En, hvem det først
blev klart, paa hvilken farlig Vej han vandrede, og som
søgte og fandt Syndernes Forladelse i Christi Blod.
Som Følge af den ham vederfarne Naade var det nu
ogsaa hans Ønske, at ret Mange maatte erfare, hvilket
saligt Liv det er at føle sig forsonet med Gud. Ogsaa
han afslagde et godt Bidnesbyrd om Herren, og hans Tro
har beviist sig som et helligt Bærg i Livets Modgang i
en Række af Aar indtil den Dag idag, og som en utøm-
melig Glædens Kilde, saa han selv i saadanne Tider,
hvor, som man siger, Ulykke paa Ulykke rammede ham,
kunde bevare Sjælens Fred og takke Gud af inderste
Hjerte for Alt. For ikke lang Tid siden sagde denne
Mand iblandt Andet: „Da jeg første Gang havde smagt
Herrens Venlighed, meente jeg blot at have behov at
tale derom til Folk, saa vilde ogsaa de ombende sig.
Den første jeg saaledes vilde føre til Herren, var T. J.
(en Bonde i en nærliggende Landsby); men jeg maatte
vente endnu en Stund“. I midlertid vare denne Mand
og Sommer fortrolige Venner, og de styrkede og op-
muntrede hinanden til Udholdenhed i Tro og Bøn. Men
da Herrens Time kom, blev ogsaa ovennævnte Bonde
lagt til deres lille Samfund, idet han ligeledes kom til
en grundig Ombændelse. Fra nu af havde Herrens Gjer-
ning en mærkelig Fremgang i Hujum og sammes Omegn.
Lidt efter lidt bleve altid flere og flere urolige og kom
til at spørge om de Ting, der høre til Guds Rige, me-
dens de nævnte Tre ofte kom sammen for at opbygge
hverandre ved gudelige Samtaler og fælles Bøn.

Nu stete det en Dag, at en Mand kom til J.s Sø-
ster og fortalte hende, at hendes Broder var bleven
hellig. Forundret over denne Meddelelse udspurgte hun
Manden om, hvorledes det da stod til med hendes Broder.
„Det er en Pagt, han er traadt ind i; — lod Svaret —
„Enhver, som slutter sig til de Hellige, maa med sit
eget Blod underskrive visse Regler, som han dog ikke
kan holde, saa umager han sig for at holde disse, og
fører paa den Naade et kjedsommeligt og misfornøiet
Liv“. Næppe havde hun hørt dette, førend hun tænkte

paa at formane og advare sin Broder i Anledning af denne farlige Sag. Den næste Søndag Eftermiddag gik hun hen til ham; men hvor forbausedes hun ikke, da hun traadte ind i Stuen og saae, at alle de Hellige just vare forsamlede der. Hun ventede at see lutter meer end sædvanlig alvorlige og bekymrede Menneſter, hvorimod J. med megen Venlighed indbød hende til at tage Plads. Sommer og hans Venner talte med hverandre over det Vers:

„Nu har jeg fundet det, jeg grunder
 Mit Salighedens Anker paa;
 Den Grund er Jesu Dod og Bunder,
 Som han for Thomas peger paa;
 Det er en Grund, som evig staaer,
 Naar Jord og Himmel selv forgaær.“

og især derom, hvad det dog egentlig er for en Grund der omtales. Mærkelig nok, J.s Søster havde i den sidste Tid ofte tænkt paa denne Psalme, som hun havde lært udenad i Skolen uden dog at fatte dens Betydning; ved denne Omstændighed og derved at hun fandt dem saa frimodige og glade, blev hendes Opmærksomhed meget spændt. Saa meget blev hende klart, at hun ikke stod paa denne Grund, og at hun maatte finde den for at blive salig. Fra den Tid af var hun bunden for Herrens Sag, begyndte nu at søge efter denne Klippegrund i Jesu Bunder og kunde snart glæde sig i Troen paa sine Synders Forladelse. Da hendes Veninde (J.s Kones Søster) hørte om, at ogsaa hun var bleven smittet af de Hellige, gik hun til hende, og bad hende indstændig om endelig at slaae disse Tanker af Hovedet. Men J.s Søster svarede ret eenfoldigt og indtrængende, at det dog var saare nødvendigt for ethvert Menneſte at komme til Visshed om sin tilkommende Skjæbne. Den Helligaand bekjendte sig til hendes Vidnesbyrd, Veninden kom ligeledes til Sandheds Erkjendelse, saa ogsaa hun søgte efter Naade og erfarede i sit Hjerte, at Christi Blod aftvætter vore Synder, og hvor saligt det er, at faae Frelseren ret kjær i hans Lidelsers Skjønhed, i hvilken han har fundet en Igjenløsnings Betaling for de Mange, saa det blev hendes Indlingspsalme:

Blod=Brudgom! den blodrøde Flod
 Af dine Frelser=Bunder

Den gi'er mit Hjerte Kraft og Mod
 I alle Livets Stunder;
 Derhen jeg vender mine Fjed
 Naar Syndehylden tynger,
 Og faaer i dine Bunder Fred
 Til hist din Lov jeg synger.

Denne Herrens Lov istemmer hun nu visselig, thi hun døde salig i Aaret 1849. Kort Tid efter hendes Bortgang skrev hendes Mand blandt Andet: „Hendes Hensoven var saa salig, og der tilstrømmede mig saa megen Belsignelse, at, da hun henvoer under min fattige Bøn, maatte jeg bringe Herren et Hallelujah. Hvad skal jeg nu sige? Dette staaer evigt fast: I Liv som i Død hjælper Intet uden Jesu Blod! Og kun det, at holde fast ved denne Kjærlighed, der strømmer udaf Jesu Saar, er mit Liv; saa kan jeg som en arm Synder elske min Frelser, mine Brødre som Medforløste; saa vandrer jeg frimodig ind i Herrens Fjæller; saa bliver jeg bevaret imod denne Tids Bildfareller og har det os af Herren erhvervede Liv og det i Overflødighed“.

I samme Opvækkelses Tid kom J.s Broder engang til ham med det Spørgsmaal, om han virkelig var bleven hellig. Ja, svarede denne, og jeg troer, at det ogsaa var heelt godt for dig, hvis du ombendte dig. Ordet kom til Kraft i hans Hjerte, saa han snart derefter tilbragte salige Tider i Herrens Nærhed.

Nu var der allerede en liden Skare, som kjendte Frelseren. Til sælles Opbyggelse beskæftigede de Troende sig ofte med et Slags Sprog-Lotteri, en udvalgt Samling af Bibelsprog, trykte paa Smaasedler, hvoraf Enhver tog en; det paagjældende Skriftsprog blev da slaaet op i Biblen, oplæst og derefter drøftet, en Beskæftigelse, der har viist sig at være til stor Belsignelse i saadanne Kredse. Men da de Bantroe hørte derom, vidste de at fortælle de vidunderligste Eventyr, som om Sedlerne vare Tryllemidler. Det skete f. Ex. at Nogle advarede Andre: „naar du har Grinde hos J., da vogt dig og tag ingen af deres Sedler, thi saasnart du gjør det, saa er du fangen“. Da J. hørte det, sagde han: „Hvis det var saa let, da skulde jeg snart binde mange Sjæle til Frelseren“. Mange af J.s Familie staae allerede for Lammets Throne; Andre leve endnu og ere et levende Vidnesbyrd om, at det, som dengang grundlagdes i deres Hjerter, ikke ligner et

Huus, bygget paa Sand, men paa Klippen, som følger dem, Kristus.

Vi vende nu atter tilbage til Sommer, der imidlertid havde bosat og giftet sig. I de første Aar levede han og hans Kone i meget trange Kaar, saa det mangen Gang hændte sig, at de om Eftermiddagen endnu ikke vidste, hvor de skulde tage Brød fra til om Aftenen. Men — sagde Sommer i senere Tider — med hvor ganske andre Følelser talkede vi dengang Vorherre for vore tavselige Maaltider, end det nu ofte skeer. Allerede dengang stod han i en velsignet Correspondance med mange Troende; men ofte havde han skrevet et Brev uden at være i Stand til at affende det fordi han manglede Postpengene. Efterhaanden bleve hans ydre Omstændigheder lettere, saa han tilsidst kunde tage sine gamle Forældre til sig. Hvad han saa gjerne havde seet, at ogsaa de maatte komme til levende Tro, blev ham vel ikke tildeel, omendstjøndt en stor Forandring foregik med dem, saa at Sommers Kone havde Frimodighed til, da Faderen ubaadende sit sidste Aandedræt, at udraabe: Han er salig! Han er salig! Sommer var flittig og tro i sin Haandtering og erfarede rigelig, at Herrens Forjættelser staae uroffeligt fast. Ofte flød Munden over af Lov og Prais, naar han i Stilhed ved Arbeidet overtænkte Herrens naadige Førelser. Først og sidst gik hans Attraa og Stræben ud paa, altid mere at komme i et ret inderligt Samfund med Gud vor Frelser; thi han var overbeviist om, at Helliggjørelsen ene derved kunde have sin rette Fremgang. Derved blev hans Tro og Tillid meget styrket, thi i det Store saabel som i det Smaa erfarede han kraftige Beviser paa, at Herren nedlader sig til et skrøbeligt og syndigt Menneſtebarn paa det Kjærlighedsfuldeste og hører hans Bønner. Mange tydelige Bønhoørelser selv i de mindste Sager forøgede hans Kjærlighed til Frelseren; med eet Ord, Herrens Misfundhed og Naade, især som den har viist sig i hans Lidelser og Død paa Korset, vakte en bestandig større og større Trang i ham til at forherlige Herrens Navn. Men som det gaaer mange Troende, at de, naar de føle en ret inderlig Taknemmelighed til deres Frelser, mene at være kaldede til paa en iøinefaldende Maade at vidne om Guds store Kjærlighed til arme Syndere, saaledes misforstod Sommer

ikke Herrens Villie. Ivertimod anfaae han det for enhver Troendes første og sidste Pligt, i det daglige Liv at aflægge Vidnesbyrd om en brændende Kjærlighed til Frelseren, saa Troens Frugter (Gal. 5, 22.) især ved Troskab i det Mindste kunde aabenbares; og vilde Herren da bruge den Ene eller den Anden til at vidne om ham paa nøgensomhelst særegen Maade, saa er det jo en let Sag for ham, den Almægtige, at bane Veien dertil.

Dog ikke alene at staae i Samsund eller i Bønnen, at omgaaes med vor Frelser, men ogsaa det, at lægge Mærke til sit eget Hjerte, anfaae han for nødvendigt for det indre Livs Fremvært, idet Selverkjendelsen maa tage til, hvis Grunden til Idmyghed ikke skal blive til den tomme Tale, at vi alle ere Syndere og skrøbelige Mennesker, men vedblive at være en bestemt Følelse af virkelige Synder. Som Følge af en saadan Agtpaagivenhed paa hans eget Hjerte udvidede Syndens Begreb sig altid mere for hans Bevidsthed. Syndens Udbrud i Ord og Gjæringer vare ikke alene virkelige Synder for ham, men ogsaa hver en utilfreds Tanke, Bredens sagte Følelse o. s. v. Ved at gaae saaledes frem erfarede han tydelig Sandheden af de Ord, at der er intet Sundt paa et Menneskebarn fra Jøse til Fodsaale, og derfor vedblev det altid at være en mægtig Kilde til Glæde for ham, at Christus ikke blot har erhvervet os Naade, men ogsaa Befrielse for Syndens Herredømme. „Fordi vi ikke søge hen til Gud og ikke holde os nær til ham, har han givet os i Syndens Bold“. Den i disse Ord liggende Hemmelighed var aabenbar for ham, saa han anfaae Synden som en Straf for Sjælens Bortvigen fra Herrens Nærhed og Fred, og indfaae, at dens Herredømme alene kan ophæves derved, at man tyer hen til Christi Kors, som Kyllingen under Hønenes Binger. Med dette for Die gik hans Stræben ud paa, altid at være i inderligt Samsund med Herren, og tragtede han efter, at Jesus som den lidende Frelser bestandig mere og mere uafbrudt maatte blive Gjenstand for hans Betragtning og Tilbedelse, især i de stille Timer. At komme strax og oprigtig med hver en Synd til Frelseren og da ikke at flaae sig til No, førend man har forvissat sig om hans Venlighed, saa man atter faaer et Troens Die for Jesu Kors og føler den vederkvægende Fredsstrømning fra

Golgatha i det Jnderste; det var og vedblev at være hans Formaning til sig selv og til enhver Troende.

Den liden Skare, som med Sommer glædede sig i Herren, blev altid større, Alle flokkedes om ham, og hans Raad og Bibeltundskab kom dem paa den Maade alle tilgode. Gjærne forsamlede de sig, især om Søndagen, for at styrkes i Troen ved fælles Psalmesang, Bøn og Læsning i gudelige Skrifter. Disse Opbyggelsestimer bleve holdte til en bestemt passende Tid, forat Enhver kunde vide, hvor og naar der blev foretaget Noget til Sjælenes Gavn. Denne Foranstaltning har viist sig at være til Velsignelse, ikke blot for selve de Troende, men ogsaa for Saadanne, som af hvilkensomhelst Grund besøgte Forsamlingerne; thi der blev altid forelæst gode Prædikener, og ved de Troendes Samtaler fik Mangen Lys over sit eget Hjertes Tilstand. Ogsaa med det nysomtalte Sproglosteri tilbragte de mangen velsignet Aften-time og derved blev ikke blot Enhvers Bibeltundskab forøget, men Mangen fik ogsaa Leilighed til at tjene Andre med sin Gave ved at tale over de enkelte Bibelsprog. Især lagde de an paa en praktisk Anvendelse. Eftersom nu Sprogene førte det med sig, opmuntrede de hverandre til at prise Herren ved en værdig Vandel, ret ofte at tye hen til Christi Kors, eller de omtalte Hindringerne for det aandelige Lys Fremvært. Ethvert Spørgsmaal, som saaledes kom paa Bane, blev prøvet i Biblens Lys, og efter at have erkjendt Guds Villie og Mening derom, talte de Oprigtige iblandt dem med Alvor imod Alt, som ikke sømmer sig for et Guds Barn, at Christus dog altid mere maatte vinde Skikkelse i dem og forherliges ved deres Ord og Gjærninger. Var der da ogsaa Nogle, som ikke ansaae det, hvorimod der taltes, for nogen farlig Sag, saa havde denne overeensstemmende Bedømmelse af de i Kjærlighed Forbundne dog den Virkning paa dem, at de maatte anerkjende det. En Tid lang havde de Troende den Regel, at Alle hver Dag læste det samme Kapitel i Biblen. Kom de saa sammen, havde den Ene faaet Lys over dette eller hiint Sprog, for en Anden derimod havde et andet Sted været til paafaldende Velsignelse, hvilket de da meddeelte hinanden; eller de spurgte: hvordan har du det? Ofte lød Svaret da: „o meget godt! Herrens Afsyn lyser for mig!“ men undertiden

ogsaa anderledes: „idag formørke mine Synder Blikket paa Jesu Saar og jeg er meget kold“. Denne Oprigtighed var Andre til Velsignelse og dem selv til Nytte, thi sjældent gif en Saadan bort uden at have faaet nye Prøver paa Broderkjærlighedens kraftige Virkninger, uden at have fattet nyt Mod til Udholdenhed i Bøn, til Herren atter tilgiver. Kjærlighedens Lue havde optændt deres Hjerter. Det var den første Kjærligheds Tid, de Stille i Landet saaledes oplevede, dog ingenlunde som i en Afkrog, thi Bantroens Børn bekræftede ved Spot og Forhaanelse, at Lyset aldrig forener sig med Mørket. En stor Glæde for Sommer og de med ham Forbundne var det, at høre om Guds Riges Udbredelse iblandt Hedningene saavel som i Hjemmet. Ogsaa paa de stakkels Hedninger kom de til at tænke og ønskede at bidrage noget til, at Evangeliet kunde bringes dem. En Pige satte en Bøsse paa Sommers Bord med Bøn om, at den maatte have sin Plads der, for at Enhver kunde have Leilighed til at lægge sin Stjærv paa Herrens Alter. Ved den derved begyndte Gjærning er der indkommen mange Penge til Missionen.

Snart derefter velsignede Gud Byen Tønning med en stor Opbækkelse til uudsigelig Glæde for Sommer. Ofte reiste han derhen, og de Troende der besøgte ham atter. Det var Bedervægelsens Tider for ham, thi der vare trofaste Sjæle iblandt dem, som med Alvor fulgte Kristus efter. Flere Aar vedvarede det blomstrende Liv der; men da tog Vorherre, hvis Veie urandsagelige, de Trofaste iblandt dem til sig. Hvilken Smerte det var for Sommer saasnart at stilles fra sine fortroligste Venner, kan man let tænke sig. Da den Sidste var hensovet, skrev han til en Ven: „At vor kjære Broder N. er hjemgangen den 7de September (1848) have J vel allerede hørt. Det bevæger mig dybt at see en saadan Støtte tages bort i Zion“. Dernæst syntes det, som om med de Bortgangne alt aandeligt Liv var forsvundet. Dødens Skygger hvilede over Sjælene, og gyselig koldt forekom det Enhver, som havde kjendt det kraftige Liv der i forrige Tider. Dog endnu engang havde Sommer den Glæde, at see en ny Grøde opskyde, idet Gud atter velsignede denne By med en Opbækkelse i hans sidste Levetid (En Lods B. var Medstabet dertil i Guds Haand). D,

sagde han da mangen Gang, hvis det var saaledes, at de Salige kunde see ned til os, hvor vilde det glæde de der Hensøbede at see Dødningsbenene reise sig ved Herrens Aandepust.

De Opvakte fra nær og fjern besøgte gjerne Sommers lille Huus, naar de vare i Husum. De kunde ogsaa stole paa en venlig Modtagelse, og vel aldrig gif Nogen bort derfra uden at have faaet et dybere Indtryk af, hvor godt og nødvendigt det er ganske at hengive sig til Frelseren. De bade sædvanlig ogsaa Sommer og de andre Troende om at besøge dem igjen. Sommer holdt ogsaa meget af at reise hen til de Troende i andre Byer, og gjorde det saa ofte Tiden ifkun tillod det. Han havde jo erfaret, at Kjærlighedens Baand styrkes derved, og at det tjener til Opmuntring paa begge Sider, naar da ellers Herren i Udmagthed bliver anraabt om sin Velsignelse. Vi ville engang ledsage ham paa en saadan Tour. Det var paa en Pintsefest, da han, ledsaget af et Par Brødre fra Husum, foretog en Fodreise nordpaa. Herrens Mistundhed og Naturens Pragt var vel skiftet til at opløfte Hjerterne til Priis og Tak, hvorfor deres Samtaler fra Tid til anden bleve afbrudte, idet de istemmede Lovsange og aandelige Viser. I de Troendes Huse, hvor de kom, bleve de modtagne med Glæde. Efter om Formiddagen at have hørt en Prædiken fuld af Aand og Kraft, besøgte de om Eftermiddagen en troende Gaardmands-Familie. „Herre! giv Noget, som kan være til Velsignelse!“ med dette Suk traadte Sommer ind i Huset, og vel sjelden har han besøgt et Huus uden først at lade denne Bøn opstige til Naadethronen. Mange af Bondens Slægtninge sadde i Stuen, forventende, at Brødrenes Besøg vilde blive til gjensidig Opbyggelse, da Bonden opfordrede Sommer til at tale over et Kapitel af Biblen. Af den Psalme, som han kunde udenad, fremsagde han nu en yndig Psalme, og Hjerterne bleve forberedte ved fælles Sang paa Herrens Nærmelse. Derpaa reiste de sig, og Sommer nedbad den Helligaand over sig og dem alle tilhøbe: da forekom det dem, som om om Herrens Aand hvilede paa dem, og en Salvellsens Strøm gjennemtrængte dem alle. Ved Aandens og Ordets Kraft bleve deres Sjæle vederkvægede af Himlens Brød og Livsens Kilde. Endnu mange Aar senere blev

der talt med stor Glæde om hiin Pintsedag i Enge *). Droge de nu hjem igjen efter et saadant Besøg, saa gjenløde Markerne atter af Lov og Priis for Herrens Venlighed og gjerne istemmede de da den melodiske Pillegrimsfang af Terstegen:

D! lad os gaae Børnlille,
 Thi Aft'nen bryder frem;
 Det farligt er her stille
 At staae i Ortenen;
 D! styrker Eders Mob!
 Gaae vi paa Herrens Bete
 Og har Guds Fred i Ole,
 Da bliver Enden god.

Vor Vandring den fortryder
 Os sandeligen ei;
 Til Alt, som Verden byder,
 Vi glade sigge nei.
 Vi følge tro vor Ven.
 Vi kjende den Trofaste;
 Med Attraa vil vi haste
 Hen til Jerusalem.

J sit Huus oplevede Sommer den Glæde at see en af sine Læredrenge fatte et andet Sind og faae Frelseren kjær. Til denne, som var gaaet paa Vandring, efterat han var bleven Svend, og nu laa paa Sygeleiet, skrev han følgende Brev:

„Saa har da Herren taget dig i Skole og lagt dig paa Sygefengen. At han gjør det af Kjærlighed, derom kan og vil du være overbevist og vil visselig ogsaa erfare det. Giv dig nu god Tid og læs ikke blot, men, om jeg saa maa sige, gjennemarbeid det skønne 12te Kapitel i Hebræerbrevet. Herren ville ret oplade ved sin Mand de veri liggende store Skatte for dig. Mig glæder det nu meget, at du selv under Lidelser kan synge ham, Jehovah Elohim, Lovsange. O, det er kosteligt, om han skjænter dig det. Lovet være han, at du ikke ligger hen som et naturligt Menneske og fortærer dig i Mismod, som gjerne følger med denne Sygdom, men at Lysset fra Golgatha, der ogsaa forklarer Sygdommen i hans Kjærligheds Solglands, er opgaaet for dig. Du anseer dog ikke din Sjæls Tilstand for saaledes fuldendt, at den ikke skulde trænge til at luttres igjennem Lidelser, men kjender din

*) Et Kirkefogn i Mellemslesvig.

Glendighed saa meget, at du sikkert begriber, at Frelseren ikke uden vigtige Aarsager tager dig i Ruur, og vil vist her, naar den Helligaand lader dig gjøre et Indblik i din Sjæls Førelse, med Rørelse og Glæde takke ham derfor, om Smerten ogsaa for Diebliffet formørker dit Hjerte. Og da kun atter og atter til den kjære Bibel! Altid finder man nye Guds Dybheder i de ofte næsten usynlige Sprog. Jeg kan ikke sige dig, hvad for en Betsignelse der i den sidste Tid tilstrømmede mig, hvergang jeg om Aftenen efter Kloffen 10 betragtede et Sprog. Om ogsaa en nok saa tæt Laage hele Dagen igjennem paa Grund af min syndige Tilstand og under Arbeidets Møie har formørket mit Hjerte, for et Bibelsprog flyver Alt bort som Auner for Vinden, og min Sol Jesus Jehovas oplyser og opvarmer Sjælen, saa at jeg er frimodig og meget glad til Trods for alle Skrøbeligheder i Tidens Trængsel. Hvilken Glæde for mig, at jeg veed dig henvist i den eenbaarne Søns Rige. O, maatte mine andre Læredrenge ligeledes finde Herren! Af, at min Syndighed ikke maatte hindre dem! Herre! lad dit Ord desaarfag ikke blive uden Vidnesbyrd paa dem, og opvæk dem senere til min store Glæde.

Nu kjære J., bliv ved bestandig barnligere at hænge ved ham, vort Alt, at du altid mere med Bevidsthed kan blive iført hans blodige Retfærdighed. Hold fast ved dette Klædebon, at du ikke vandrer nogen, og agt det for luttet Glæde, om det behager Herren, snart at indlemme dig i Harpepillernes Skare ved Thronen, at synge med den Lammets nye Sang. Men vær ligesaa taknemmelig, om du om ogsaa kun til een Sjæls Frelse, selv under legemlige Lidelser, endnu længere skal vandre i Dødningsbenenes Land. — G.s Tjener sagde i Aften med Betyrning til mig: „jeg meente, jeg havde Troen; men siden jeg har været iblandt Eder, seer jeg, at jeg har Intet“. —

Mange Aar vare saaledes under mangehaande Erfaringer henrunden siden den første Dypvækkelses Tid. Som Alt forandrer sig, saaledes var det ogsaa skeet med den lille Flok i Husum. Flere havde Herren kaldt bort, enten til sig, eller anvist dem en Virkefreds paa andre Steder. Andre søgte desværre at tjene Gud paa kristelig Viis, uden ganske at bryde med Verden og heelt at forsfage Synden. Dette var da ofte til stor Betyrning for Som-

mer og bragte ham til under Taarer at raabe til Herren. Kun en lille Skare vandrede værdigen efter Evangeliet og vedblev med ham at følge Jesu den Korsfæstede. Vi meddele her et Par Breve fra Sommers Haand, som lade os gjøre et Indblik i hans eget Hjerte og i hans kjærlighedsfulde Omsorg for alle Troendes aandelige Belfærd.

„De Troendes indre Tilstand volder mig dyb Bedrøvelse. O hvor ofte sukker jeg derover til min kjære Frelser uden at kunne gjøre det Mindste derved; thi jeg kan ikke forglemme Jerusaleem. Endnu imorges undslap mig Davids Suk: Forglemmer jeg dig, Jerusaleem! da blive min høire Haand forglemt! O, at de maatte vandre i dit Ansigts Lys og dagligen være glade over dit Navn! — Det er mig fuldelig klart, Zion vil ligesaa godt gaae under, naar det lærer Troen uden at være trofast, som om det lærer uden Tro at være from.

Saaledes skrev han til en, det følgende Brev til en anden af sine tidligere Medarbejdere.

— „Herren skuer igjennem alle Lande og styrker dem, som af ganske Hjerte ere i ham. Men da kommer der kun altid den Betænkelse: mon vi ogsaa ere af ganske Hjerte i ham? Mig giver dette Spørgsmaal ofte nok at bestille og vil undergrave Grunden til en tillidsfuld Tro; thi det er jo sikkert, kun paa den Grund, at Hjertet er hans, staae de dyrebare Gudsforjættelser uomstødelig faste for os, ellers ville disse vaille. Nu fattes det jo ikke paa Begivenheder, som vise os temmelig klart, at det kun seer maadelig ud med dette „af ganske Hjerte“. Hvad er der nu at gjøre? Hvorhen i en saadan Tilstand? Trøste sig med en nøgen Tro? — Af Erfaringen viser os, hvorledes det arme Hjerte vakler og taber Modet, om Hovedet ogsaa er nok saa fuldt af nøgen Tro. Hvorhen da? I Drømmen om egen Styrke til Sinais bellige Lov? Der høste vi i Pagt med Gjernerne af tussindfoldig Anstrengelse kun Forbandelse og Død. Nei, ved Korsets Fod Ankeret kasted. En ny Menselse i Christi Blod gennemgaaet, indtil det atter hedder: „I ere nu rene formedelst det Ord, som jeg nu atter har talt til Eder“. Saa løste Troens Binger sig atter, og det gaaer, baaret af de dyrebare Gudsforjættelser, frist igjennem og ingen Udsæthed kan hindre det. Bor B. skrev os nys fra

Afsien: „— at lide have vi her intet, og om det var saa, vi vilde alligevel sige: „gør det altid efter dit Sind du min som trofast stadfæstede Ven“. Ord, som styrkede mig lifligt. Maatte de ogsaa engang imellem falde Eder ind med deres styrkende og henrivende Kraft. I Bevidsthed om Jesu Naade, i Nydelsen af Børneretten i hans Blod ville vi jo dog kun komme frem efter vor som trofast stadfæstede Vens Sind. Ikke sandt, min Elskede? Saa sige vi os da: hvil ud og lad din Betsymring fare, du Naadens Barn er i god Behold, kun væsenløst Drømmeri ere dine Angstelser, dine Sorger. Hvil ud, om det ogsaa stormer og lyner og mange Skibe allerede sloges itu, ved det store Skibsrør sidder jo Jesus, Verdens Styrmand! Al, desværre sloges mange Skibe allerede itu, mange sidde endnu fast paa Klippen og mange drive omkring uden Nor paa det meget bevægede Hav, og vi føle Angest og Banghed. Mit Hjerter kan nu engang ikke lade det være, med inderlig Deeltagelse at ledsage de Sjæle, som vi i ti til tyve Aar saae med os krybe henad Livets Bei. Ogsaa dine Breve, som vi have modtaget, tale tydelig om, hvor meget dit Hjerter er bestjæftiget dermed, og i en næsten fortvivlende Tone lyder det Spørgsmaal derigjennem: „Hvad er der at gjøre?“ Ja, kjære Broder, hvad er der at gjøre? At skue ligegyldigt paa det hele Virvar og med tolv Ironi belee alle Bildfarelser, det kunne vi ikke, og om vi kunde det, saa var Christi Kjærlighed allerede udslukt i os. Vor Kjærlighed vil hjælpe, raade og læge, og vi vide kun ikke, paa hvilken Kant vi skulle begynde: Lader os engang forsøge at forklare os Sagen.

Deri ere vi enige, at alt Bedrøveligt, som foresalder iblandt de Troende, kommer deraf, at Sjælene ikke have det rette Liv i Lammets Blod, eller at deres Liv mangler den derfra udstømmende Kraft. Kunde vi nu stille os paa Bjergets Top, saa var det noget andet. Men saaledes er det jo ikke; vi maae indrømme, at det for Størstedelen ogsaa støtter mig og dig paa Livet, eller at det i det Mindste i Sammenligning med tidligere Tider har taget af. Saa ere vi da alle hans Syge ved Bethesda. Men det er vor Betsymring, at det milde, det dyrebare Guds Blod maatte endnu mere bestænke Hjertet, og vor Sjæls Arbeide, vore Suf og Bønner gaae ud paa at

faae et af hans Lidelse og Død ganske indtaget Hjerte. Vi kjende en liden Skare, som er med os paa den samme Vej. Men udenfor denne Skare kjende vi mange, som selv ikke ret vide, mod hvilken Havn de styre, og saa temmelig seile med Vinden i det Haab, at de dog engang ville komme iland. Alligevel er den Helligaands Arbeide paa dem ikke til at miskjende; man seer jo, med hvilken Laalmodighed og Langmodighed Herren umager sig med dem, for at drage dem til sig. Vi kunne derfor ikke holde os borte fra dem eller støde dem fra os uden at have Udbredelser fra vor Frelser eller uden at handle imod hans Bud i den hellige Skrift. Udenfor disse gives der nu et Antal ynkverdige Sjæle, som man heller ikke kan blive fri for, som, hvo veed i hvilke Hensigter holde sig til os, og saaledes maae med fremad i Haab. Men alle disse mangle saa temmelig den indre Erkjendelse af deres Synder, saa Alt, hvad ikke Hvermand holder for Synd passerer; og fordi de nu ikke overveie Meget i Herrens Nærhed eller for hans Afsyn, saa komme de fra en anstødelig Sag ind i anden og falde i Fordærverens Snare. Hvad der nu er det Værste, deres Væsen har en altfor skabelig Indflydelse paa Andre, som komme med ind i den samme Gang, hvorved Synden vinder i Styrke og saaledes tilsidst en Tilstand gjør sig gjældende iblandt os, som vi aldrig kunne give vort Bifald, men som da allerede har faaet en saadan Magt, at vi ikke see, hvorledes vi kunne sætte en Dæmning derfor. Da falder det i Minde, at en bibelsk Kirketugt er en paatrængende Nødvendighed. Thi ligesaa sandt det er, at det indre Liv, naar det beviser sig kraftigen, ødelægger den udvortes Synd, ligesaa sandt er det ogsaa, at Synden udenfra virker meget nedtrykkende og ødelæggende paa det indre Liv, saa at dette ikke kommer til Kraft. Men Kirketugt har vi ikke. Af dine Breve fremgaaer det, at det er dig klart, at, naar bestemte Synder, som have faaet Indpas, ikke blive bekæmpede, saa er der for det indre Liv kun Lidet at vente. Deri stemmer jeg ganske overeens med dig. Men forat vi kunne forstaae hinanden ret, saa lad mig gaae lidt nærmere ind paa disse Ting.

1) Forsængeligheden eller Tilbøieligheden til i Paaklødning og i Husets Udskyrelse at have Alt ret pænt og moderne. Denne onde Videnskab, som fører til, at

den Troende imod Guds Ord stifter sig lige med denne Verden; thi man kan dog ikke nægte, at det er Verden der leverer Modellen til al Stads. Ulykken er, at dette forekommer Mange slet ikke at være saa farligt, de mene endog, at Anstændighed kræver Sligt. Sagen var heller ikke saa farlig, hvis den ikke gif Haand i Haand med onde Sødskende. Dem, som i vore Dage ikke kunne see det, maa der dog virkelig hænge et Dække for Dinene; thi det træder dog altfor tydeligt frem, at med Stadsen i Klæder og Møbler forbinder der sig snart Ugteselse af eller Ringeagt for Andre, alt eftersom de ville være med eller ikke. I Bremen saae jeg de bedrøveligste Følger deraf. Hvor mange blive nu ikke foranlevigede til at være med for ikke at beskæmmes (selv trofaste Sjæle ere faldne i denne Fristelse). Hvad enten de eie Midler dertil eller ikke. Snart komme de i Gjæld, Creditorerne trænge paa, naar Tiden er der, at de skulle have deres Penge, og nu leirer Næringsforagen sig som en trykkende Mare over det arme Hjerter. Matth. 6 vil ikke hjælpe, maaskee tre Timer, og da er Maren der atter. Man hjælper sig af en Nød ind i den anden, Plan paa Plan til nye Veie for at fortjene jager i en Fart gjennem Sjælen, ikke at tale om den Utroskab, som nu gaaer isvang og de Krogveie, som nu betrædes, hvorledes man besviger, om ikke Brødre, saa dog Verden, med alt hvad dertil hører: Udflugter, Omjvøb og Gnieri ved Indkjøb. Siig dog, hvorledes kan den Helligaand her beholde fri Haand i Hjertet for at bringe det nye, indvortes Menneſte til Modenhed? Hvorledes kan vor Herre der være nær?

2) Den løse Snak. Hvor slemt denne overhaandtagende onde Syge træder den Helligaands Virkninger under Fødder, det behøver jeg ikke først at søge hos Andre, men seer det tydelig nok paa mig selv. Kommer man fra en salvelsesfuld Prædiken eller Opbyggelsestime, og man ikke vaager, saa fortærer den „løse Snak“ Alt, som Græshopper den unge Grøde. Har man i Hjemmet havt en Naadetime i Jesu Nærhed ved det dyrebare Guds Ord eller i Bønnen, og det nye Menneſte har reist sig og regerer i Hjertet, o hvor ofte kommer da En til Besøg; Samtalen begynder opbyggeligt; men før man mærker det, er Betsignelsen borte. Troende skulde jo dog ved deres Samtaler hjælpe det nye Menneſte eller den Hellig-

aand paa Benene, naar han ved Dagens Uro maatte krybe i Fængsel, og ikke foranledige, at han maa krybe i Fængsel, naar han har reist sig. — Dog jeg maa vel holde op, hvis jeg endnu skal beholde Rum, omendstjondt jeg er heelt opfyldt af meget Saadant. Tænk selv videre over det!

Men sig nu, min Broder! Hvorledes skal det indre Liv komme frem, hvis der ingen Forandring skeer deri, naar alt dette uden videre passerer som hørende med til Dagens Orden, og ikke alle disse Ting blive brændemærkede? Skal den Helligaand blive udgydt der, hvor dens Virkninger daglig modarbeides? Jeg troer, aldrig! — Denne Skildring omfatter altfor Lidet; men jeg kan ikke længere blive ved og kommer nu atter tilbage til det Spørgsmaal: hvad er der at gjøre? — Kirketugt? Den have vi ikke og kunne ikke faae den. Og dog have vi flere Aar havt en Slags Kirketugt, nemlig Brødrenes overeensstemmende Dom over alle Ting, som ikke due. Denne Dom har udøvet en stærk Magt, langt mere end Kirketugten hos Methodisterne og andre Kirkepartier: det seer jeg nu først ret. Men siden denne eenstemmige Dom ikke mere eksisterer, og den Ene holder for ubetydeligt, hvad den Anden anseer som Rilden til vor Ruin, saa er Tugten borte, og man maa tie for blot at blive i overbærende Kjærlighed med hverandre, at ikke Alt skal blive ødelagt ved Riv og Strid. Kunde denne Overeensstemmelse i Bedømmelsen oprettes igjen, saa var Josephs Skade vel at helbrede i noget, og ellers gaaer det dog ikke, selv med den Evang nogle Partier ove. Lad mig vide, om vi ere af samme Mening. —

I et andet Brev til en anden Ven finde vi hans Tanker over den løse Snak udtrykt paa lignende Maade. Han skriver:

„Det glæder mig, at Herren beholder dig i sin Naades Bearbejdelse, og jeg er fuldelig forsikkert om, at han vil fuldføre og fuldende den i dig begyndte Gjærning. Ligeledes glæder det mig, at han ved denne Naades Bearbejdelse har gjort dig opmærksom paa de overflødige og unyttige Ord, især om Søndagen. Ogsaa med mig gaaer hans Arbejde ud paa at rense mig derfra, og han viser mig derfor ofte ret tydeligt mine mange Forseelser af denne Slags. Derved vækkes i mig en stærk Trang,

ofte en noget ængstelig Paapasenhed, og jeg staaer paa Bagt over mine Ord. Men derefter kommer atter en letfærdig Periode, hvor denne Bagt ligesom er løben bort og Guds Aand maae tage mig skarpt i Skole. Naar da Herrens Ord om Regnskabet for de unyttige Ord træde mig for Die, og jeg mindes, hvorledes Jacobus betegner den, som ikke tømmer sin Tunge (Jac. 3.), saa giver det en bedrøvet Time. Da indseer jeg, at Alt kommer deraf, at jeg her i Uklædigheden endnu ofte viger bort fra Herren, i det Mindste fra hans salvende Nærværelse. Selvanstrengelsen siger jeg Farvel, fordi jeg i mangehaande Erfaringer har erkjendt den for at være skadelig. Men at blive ved at stue op til ham, at komme hans Kjærlighed til Syndere ihu, at opvarme Taknemmelighedsfølelsen ved aandelige Lovsange om Jesu Død og Blod, det hjælper mig tilrette, og Bagten er der atter. Det glæder mig meget, at det ogsaa gaaer dig saaledes. Den Helligaand forklarer mig nu altid mere, hvor fordærbeligt denne løse Snak virker iblandt de Troende; og vi tør ikke være ligegyldige ligeoverfor den Helligaands Formaning. Træder os noget Saadant klart for Die, saa er den naturlige Virkning et Suk af Hjertets Dyb, et Raab til den eneste Hjælper, og det er allerede meget; thi uden et klart Lys derover udebliver dette Suk, dette Raab, og Alt bliver, som det var. De ugudelige Anskuelse, hvorved der gives den løse Snak et Fripas, ere mig meget imod og volde mig ofte Bedrøvelse. Jeg kan meget godt have Taalmodighed med enhver Broder, som endnu ikke kan holde Bagt over sine Ord, ligesom Herren har Taalmodighed med mig, ja som jeg maa have Taalmodighed med mig selv; men aldrig kan jeg finde mig i, at det paa nogensomhelst Maade, denne iføre sig et nok saa aandeligt Stin, bliver forsvaret. O kjære Broder! vare vi saa vidt, at ingen andre Materier kom over vore Læber end 1) de, som Samsundslivet gjøre nødvendige, 2) de, som stille os vor Glendighed for Die og 3) de, som have vor elskede Jesu Kjærlighed til Syndere i hans fortjenstfulde Lidelser for os til Gjenstand. Herre! helbred du mig, saa bliver jeg helbredet.

Sommer havde besøgt sine Brødre, som boe i Nærheden af Bremen. Begge ere Pottmagere der, kom til Sandheds Erkjendelse ved hans Vidnesbyrd og virke i

hans Mand til stor Velsignelse for hele Omegnen. Der kom han en Dag med en af dem til en kristelig Ven, som klagede over, at Næringsforger gave ham meget at skaffe, fordi han sad i trange Omstændigheder. Dagen derefter gik denne Mand ikke langt fra dem paa Gaden, og Broderen sagde til Sommer: See, der gaaer den Mand, som vi besøgte igaar. Hvad, svarede Sommer, er det ham? Igaar vidste han ikke, hvorledes han skulde faae det daglige Brød til sig og Sine, og idag er han saa fint klædt, at man skulde troe, han var en rig og fornem Herre; da er det jo begribeligt, hvorfra Næringsforgerne komme, fra Forsængeligheden.

Som vi see af begge de sidste Breve, voldte det ham megen Bedrøvelse at see Saadanne, som allerede havde smagt Herrens Miskundhed, blive staaende paa Halvveien. Da de ikke vorede i Erkjendelsen af deres indre Fordærvelse, hungrede de heller ikke efter Retsfærdigheden, men vare mætte og fandt Behag i deres No imellem Grændserne, saa de ikke vilde vende tilbage til Verden, men heller ikke af ganske Hjerter jage efter Helliggjørelse. Snart gav endog deres Vandel Andre Forargelse. Nu kunde de dyrke Forsængeligheden, havde de ikke mere behov at tage det saa nøiagtig med Sabbatens Helligholdelse og roste sig af at leve i den kristelige Frihed, endstjøndt de vare Syndens Trælle. Enten havde de aldrig haft et sønderknuist Hjerter over deres Fordærvelse, eller de vare ikke blevne ved at gaae fremad paa Selverkjendelsens Vej, saa de ikke spurgte ved deres Gjerninger: „mon dette er Herren velbehageligt?“ Meget mindre ved deres Ord eller Tanter. Derfor følte de ingen Trang, hverken til ene at betragte Biblens Fordringer eller i Samsund med Brødre at straffes og styrkes derved. Hvad der hos Luther og alle Troende var Følgen af en sand Ombendelse, Trangen til at forste i Guds Ord, det ansaae ogsaa Sommer for et Kjendemærke paa det indre Livs Tilstand. Omendstjøndt han paa den ene Side formanede Enhver til at adlyde den Helligaands Røst i det Indre, at Kristus kunde vinde Skikkelse derinde, saa paastod han paa den anden Side, at alle indre Røster nøiagtig maatte stemme overeens med Biblens Mand, hvis de skulde anses for at være af Gud. „Biblen er Hovedprincippet. Udenfor Biblen gives ingen Chri-

hus i os; men Kristus i os er Biblens Commentar, Erfaringen den bedste Udløggelse af de bibelske Sprog", dette vare Grundtanker i hans Sjæl. Derfor formanede han altid: „Elster Eders kjære Bibel! gennemforsker den saaledes, at I nyde!“

Aaret 1848 bragte stor Forvirring i Gemytterne, og Sommer havde vel Marsag til at frygte for, at ogsaa de Opvakte skulde lide Sjæleffade ved Krigen's Virvar; derfor bad han dem altid, at dog Ingen maatte besatte sig med politiske Anliggender, men hellere følge Christi Formaning, at opløste Hovedet som de, hvis Forløsning stunder til. Paa den anden Side førte Krigen ogsaa sit sit Gode med sig, idet de Troende i Husum ved Hærenes forskjellige Afdelingers Til- og Afmarsch besøgte af mange troende Soldater. Om de da ogsaa mangan Gang kun drog igjennem Byen, uden at opholde sig længere end blot et Par Dage, havde de kun Frimodighed til at spørge efter de „Hellige“, saa fandt de snart i dem Bæner, ja Brødre, hvis Hjerter sloge dem varmt imøde i Broderkjærlighedens Lue. Især var der en Soldat ved Navn Stubkjær, som laa der i længere Tid, og med hvem de i broderligt Samfund nøde mangan Bederbvægelses Stund, og ofte blev der i senere Aar talt om hiin Tid, da Herren ikke sjælden uventet kom med sin Velsignelse fra det Høie. Herom vidne ogsaa følgende Udtog af Breve, som Sommer skrev i hiin Tid.

„Af de danske Testamenter har jeg endnu 2 Exemplarer; men Stubkjær siger, at vi maae have flere, fordi endnu mange ønskes. Vil du have den Godhed at besørge nogle? 20 Exemplarer kan jeg vel endnu bruge. Pengene for de modtagne 24 Exemplarer saaer du, saasnart jeg finder en Leilighed. Igaar havde vi atter megen Velsignelse. Vi vare i Kirke i M. og hørte en vækkende Prædiken. Der var tre troende Soldater, som gik med os hjem og bleve til Klokken 7 hos os. Deilig sang de den Psalme: „Jeg kjender ingen Glæde, o Jesu! uden dig; jeg julle maa og græde, naar du gaaer bort fra mig o. s. v.“ Deres Fortællinger om det sunde Liv i Omegnen af Holstebro ere meget glædelige. Stubkjær holdt knælende Bøn i vor Forsamling under stor Bevægelse. Herren var nær! — — —

„Irag var det atter en velsignet Dag. Pastor E.s

Prædiken og tre Soldaters Besøg i vor Forsamling have vedervæget os meget. Lovsange lyde næsten altid, snart paa Dansk, snart paa Tydsk.

Sommer havde, bortseet fra, at han under sit Op- hold i Flensborg var kommen i Berøring med mange Dansttalende, vel aldrig lært Dansk, men for at kunne tilfredsstille Kjærligheds-Trangen, at være Soldaterne paa al mulig Maade til Belsignelse, begyndte han med Iver at lægge sig efter dette Sprog, saa meget hans Tid tillod ham. Det varede heller ikke længe, før han forstod det; ja snart skrev han endog Breve paa Dansk, og i hans sidste Leveaar holdt han Foredrag i dette Tunge- maal, efterat han atter i en Række af Aar ikke havde haft Leilighed til videre Uddannelse deri. Pigeledes fastede han sit Selvstudium paa Græsk, hvori han bragte det saa vidt, at han kunde læse det nye Testamente i Grundsproget. Dette fremmede hans Bibelfundskab meget og var ham til stor Nytte, især senere i hans Virksomhed som Reiseprædikant. Overhovedet havde han et udstrakt Kjendskab til de fremmede Ord, som bruges i den tydske Literatur.

Allerede dengang rørte der sig i Manges Hjerter Trang og Drift til den indre Missions-Gjerning. Sommer var ikke blot en varm Talsmand for denne Sag, men havde jo allerede i flere Aar drevet den paa egen Haand. Hvor der var Troende i Slesvig og i Holsteen, der havde han næsten været overalt og været Mange til Belsignelse. Desuden stod han i Brevverling med de fleste af dem, hvilket ikke mindre tjente til gjensidig Op- byggelse. Men endnu kom det ikke saa vidt, at en Bro- der kunde gaae ud som Lægprædikant, omendstjøndt de Troende og især Sommer indsaae og følte, at det var nødvendigt, efter Evne at bidrage til at samle det ad- spredte Zion i Gendrægtighedens Land. Thi mange Par- tier forsøgte paa at snige sig ind iblandt de Troende, og det kan ikke nægtes, at Mange forvirredes. Stridsmæn- dene for de forskjelligste Meninger ligesaa Gammel-Luthe- ranere til Irvingianere udebleve heller ikke i Husum. Naar nu en Saadan kom til Sommer, saa lod denne ham i Reglen først tale ud for desto bedre at faae Grun- den i hans Retning at vide. Saae han nu, at hans Hu- kun stod til at vinde Andre for sin Mening, og at det

ikke først og fremmest var hans Niemaal at føre Sjæle til Frelseren, saa sagde han ham god Betsed, at han hellere først selv skulde søge Frelsen i Jesu Forsoningsoffer og derefter bidrage til Andres Ombendelse til Kristus. Men blev det ham klart, at han havde en oprigtig Sjæl for sig, som af inderste Hjerte ønskede at gaae frem efter Guds Villie, saa satte han strax al Forfjæl i andre Sager til Side og søgte blot at bidrage til, at denne endnu mere maatte komme i fortrolig Omgang og Kjærlighedsafsund med vor Frelser. „Det volder kun Oprør uden Nytte — skrev han engang til En, som havde iffnde at disputere om confessionelle Stridsspørgsmaal — men skriv Bidnesbyrd om Kraften af Christi Blod paa Hjertet.“

Ingen Aften gik Sommer tilfængs uden først at have styrket sit Hjerte efter Dagens Nøie ved Biblen, som altid mere og mere blev ham en Kraftens Skilde. Ofte sad han til langt ud paa Natten ved sin Bibel, og jo mere han fik opladte Dine for Guds Riges Hemmeligheder, desto mere drev en mægtig Trang ham til under Bøn og Paakaldelse at betragte Herrens Lov. En praktisk Anvendelse paa sit eget Hjerte var hans Niemed med saadan Bibellæsning, og det udeblev da heller ikke, at hans og al Adams Kjønns Fordærvelse til en og Christi Blods Fyldestgjørelse til en anden Tid, alt eftersom Ordene gave Anledning dertil, traadte ham med Klarhed i Sandhedens Lys for Die. At opnaae den Hjertefred og Troens Lydighed, som Herren kræver, forjætter og saa mofommeligt har erhvervet os med sin smertefulde Offerdød, det var hans Maal og blev det altid bestemtere. Med Alvor ransagede han ofte sit Jnderste, for at erfare Aarsagen til, at han endnu ikke ganske havde naaet Maalet. Men ved denne Selvprøvelse syntes det, som om Hjertet kun blev værre, og Følelsen af hans Syndighed boiede ham dybt, saa han mangen Gang tænkte: nei, med dig er det dog ilde bevendt — lad være med at bede i Forsamlingerne, ti hellere heelt stille o. desl. m. (Alligevel fulgte den Nøes ham i Graven, at han havde vandret ulasteligt for Hvermand, og selv Fjenderne maatte ofte udtale deres Respekt for ham og hans Vandel. En Ven, som efter hans Død havde Leilighed til at tale med mange Folk i Husum, sagde, at selv Saadanne, som vare mere

fjendtligt findede mod Christendommen, havde sagt, naar Talen kom paa Sommer, at de ikke havde noget imod al „Hellighed“, naar de Hellige alle vare som han. De Troende, som omgiffes ham, erfarede ofte, at det evige Livs Vandbætte udgik fra ham til hans sidste Aandedræt.) Da var det en Aften, at han i en Bennefreds fik det Sprog: „Saa vær nu slittig og gjør Bod“. (Saaledes lyder Ordene i den tydske Oversættelse). Da han kom hjem, tænkte han paa, hvorledes han skulde komme i en ret angerfuld Tilstand, for at hans Bod kunde vorde den sande. Han begyndte med at prøve sig selv efter de ti Bud; men det ønskede angerfulde Hjerter vilde ikke komme, hvor meget han end umagede sig. Da besindede han sig paa, at Ordet „Bod“ i Grundsproget betyder Hjerter- og Sindsforvandling. „Men — tænkte han — hvad er istand til at forvandle Hjertet, uden alene det: at Kristus har lidt de utaaleligste Smerter og er død paa den skammeligste og piinligste Maade for at frelse en saadan ussel Synder, som jeg er, fra Helvede og fra Syndens Herredømme“, og med denne Tanke drog en mild Luftning ovenfra ham i Aanden hen til Golgatha, og endskjøndt Diet vædedes af Taarer, blev han atter glad, og freidig følte han: ogsaa jeg er Gjenstand for Guds Forbarmelse, ogsaa mig elsker han langt mere, end jeg begriber og forstaaer.

At det daglige Liv, Ordene og Tankerne kunde og burde være heelt anderledes, meget mere gennemtrængte af Christi Kjærlighed, af Kjærlighed til hans Vre og Andres Opbyggelse, var ham klart. Og da han nu saae, at det i denne Henseende ikke stod vel til enhver Tid, saa gjorde det ham ofte bedrøvet. At slaae sig til No med det tomme Mundsveir: „suldkomne blive vi dog ikke o. desl.“ var ham umuligt. En Morgen havde han talt haarde Ord til sine Læredrenge og i Brede sat dem irette for en begaaet Uforsigtighed. Da han lidt efter kom til at tale med en Mand om Synden, fortalte han ham om den nys begaaede Overtrædelse af sin Tilboielighed til Brede. Da sagde denne, idet han bankede ham paa Skuldrene: „Nei, Mester, det er ingen Synd; derpaa kan De være heelt sikker“. Saaledes tale og tænke nu vel Mange, men Sommer ikke. Han gav sig ikke tilfreds, før han atter var bleven forbisstet om Frelserens Til-

givelse, havde smagt hans Fred og dermed faaet ny Kraft til at blive i Kjærligheden.

Maaskee ville ikke faa tænke, at Sommer med dette alvorlige Had til Synden for det Meste maatte have ført et bedrøveligt Liv. O nei! tværtimod, Enhver, som saae ham, maatte bemærke, at hans Hjertes Glæde og Lyksalighed straalede ham udaf Diet. Thi de nys omtalte Perioder vare sjeldne og tjente til at stadfæste den Sandhed for ham, at vi have Synd, saalænge vi leve, men at vi ikke have behov at synde, og at Synden kan bringes til Taushed i os, ved vor Forening med Christo i Troen. Derved blev Menneskehjertets Fordærvelse altid mere aabenbar for ham, og ligesom han ogsaa kom til Klarhed over, hvorfra saa mange Troendes hyppige Klager have deres Udspring, samt om den store Kraft, som ligger i Jesu Forsoning. Dette sees tydeligt af følgende Breve.

„Du sagde mig, at du ofte havde det saa tungt i dit Indre, og en Broders elskende Hjerter lider med og vilde gjerne være en Medarbejder til din Glæde, som Apostelen Paulus udtrykker sig. Vor høilobede Frelser vil jo saa gjerne, at vi skulle have Liv og have overflødig, og at hans Glæde maa blive fuldkommen i os. Mægtig og stærk gaacr han jo frem i vore Dage og lader Hvermand tilbyde Syndernes Forladelse i hans Blod; og Luther siger i den lille Katechismus: „hvor Syndernes Forladelse er, der er Liv og Salighed“, og Paulus: „ere vi forsonede ved hans Søns Død, da have vi Fred med Gud“, hvilket betyder det Selvsamme. Vi maae altsaa, min dyrebare, kjære Broder! atter og atter komme ihu, at, naar vi ikke have det godt eller ere urolige, saa har det vist ikke sin Rigtighed med vore Synders Forladelse, og alene søge Grunden til vor Uro deri; saa er man snart igjen paa den rette Vej. Vi ere saa tilbøielige til at give jeg veed ikke hvor mange andre Ting Skylden. Mangengang bliver man da ført hen paa Tanker, som synes trøstefulde og man føler en vis Beroligelse derved; men før man seer sig om, er det atter det Samme. Men kommer man nu til at undersøge, om der ikke med Hensyn til Syndernes Forladelse skulde være Noget imellem os og ham, da gaacr det dybere. Har det sin Rigtighed i denne Henseende, veed man: min Ven

er min og jeg er hans, nu, da ere Kongekroner Intet i Sammenligning med en saadan Lykke. Egenbillien maa da træde i Baggrunden, og man er tilfreds med det, som er der, og tilfreds med det, som det er, gjør sit Arbejde saa godt man kan og synger imellem sin Lovsang. Med de Banfeligheder, som hyppigen møde under det daglige og nødvendige Samkvem med andre Mennesker heri denne Syndens Verden, søger man at blive færdig i Kjærlighed. Man staaer ikke mere paa at have Ret, og et lidet Tab maa hjælpe sig; og da seer man Herren paa den underfuldeste Maade løse alle Forviklinger; det lokker til Lov og Tak og ophæver hundrede Confusioner eller lukter Døren til for dem.

Men har det ikke sin Rigtighed med Syndsforladelsen, ere vi ikke visse paa, at vi vandre for hans Naasyn, rensede ved hans Blod, er den Sikkerhed forsbunden af vor Bevidsthed, at vi ere forløste ved hans Blod og at denne vor Forløsning har kostet ham en heel Lidelsernes Hærskar, da er det ikke til at tænke paa at kunne komme tilrette, før vi atter have denne Visshed. Forsøger man det ogsaa paa tusinde Maader, noget Blivende kommer der ikke ud deraf. Man geraader af en Confusion ind i den anden, er ofte imod sin Villie tilbøielig til Brantehed, kan ikke saa let komme ud over mange Ting, som man ellers vender og skal vende Nyggen, Egenbillien sætter sig fast, Nydelsen af Lammets Blod har man ikke, og tilfodst bliver man saaledes til Byrde for sig selv, at man siger med Woltersdorf: „O tunge Kval, ikke at nyde Verdens Lyst og heller ikke at vide det Ringeste om Naaden, at maatte dømmes sig selv fortabt og ikke see nogen Frelse“.

Derfor bort med alle egne Gjeringers Uselshed! Jeg og du, min Broder! ville tage hinanden ved Haanden og krybe til Rilden imod al Synd og Ureenhed, til Jesu Saar. Jeg Stakket er nu saa ofte heller ikke der, og dette volder ham og mit arme Hjerter megen Vanære og Smerte. Nu, hvad er der at gjøre? Man kryber atter til Korset og tager af hans Fylde Naade over Naade; thi det er kun den evige Forbarmelse, som helbreder al vor Brøst. Hosianna Lammets! hvis Arme ere udstrakte imod os den hele Dag, og hvis Indbolde lyde af Barmhjertighed, hvad enten vi saa komme eller ikke“.

Det andet Brev lyder: „ . . . Vor Frelseres utrættelige Trostskab, hans ubestrikelige Kjærlighed til arme Syndere fremlyser ogsaa overalt i din Historie. Mig tykkes, min dyrebare Broder! at du saa ofte er nedslaaet, og hvor gjerne jeg end vilde rive dig med hen til den Glæde, som saa ofte, men ikke uafbrudt, bliver mig tildeel ved Jesu Fortjeneste, saa fattes der mig dog Mund og Viisdom dertil. O, vidste jeg blot, hvorledes jeg skulde bære mig ad, paa min Virksomhed skulde det ikke mangle. Min Kjærlighed til dig er ofte meget varm; men i Stilhed at beskue din Gang er Alt, hvad jeg formaar. For Diebliffet er det mig i mit Hjerte, som slyngede jeg min Arm om din Hals og bad Herren, at han vilde give dig ved sit Blod et saadant Berviis paa sin Kjærlighed og sit Velbehag, at dit Hjerte maatte blive saa glad, at det i sin Glæde sprængte alle Lænker, som hindre den Helligaands Fremgang i dig, og at du maatte trænge igjennem til den skjøne Tilstand, i hvilken man gjerne giver sig hen for Herrens Skyld, alene at der kan opnaaes en aandelig Fordeel for vor eller for Andres Sjæle, den Tilstand, i hvilken, om man ogsaa skulde blive Gjenstand for almindelig Forhaanelse eller bringe sin Egenwillie og Magelighedsløst til Offer, man gjør det med tusindfold Glæde, alene at det bringer Gavn. Der kommer da ogsaa Tilbagevirkninger i vor Sjæl, som holde os levende, saa at Hverdagsgjærningen ikke kan omtaage os, og som opholde os i et levende Samsund med Frelseren. . . . . Den veemodige Følelse, saavel af vor egen Synd, som af hans Lidelser, med hvem vi daglig omgaaes, giver Hjertet den ene Nydelse efter den anden, og min Mening er da, at Intet er saa virksomt til Helliggjørelsen, som denne Tilstand. Men hvo som har det, han har det af Naade, uden Betaling, for Intet, og veed neppe, hvorledes han er kommen dertil, paa det at intet Kjød skal rose sig for Herren, og det altid maa hedde: Soli Deo Gloria!

Guds Fred være med dig“.

I de sidste Krigsjaar brugte Gud ham ogsaa som et øiensynligt Redskab ved en ung Piges Omvendelse. Hun kom til Syndserkjendelse; men med det Samme

traadte Helvedes Kvaler hende med en saadan Styrke for Sjælens Dø, at hun var nærved at fortvible; Alle meente, at hun var fra Forstanden, og to Læger besøgte hende uden at være istand til at hjælpe det Mindste. Da skete det, at hun en Aften henvendte sig til Sommer med sin Nød, og han lod det heller ikke mangle, hverken paa Bøn eller Henviisning til Syndernes Frelser. I hele sex Maanedes kom hun nu hver Dag til Sommer og havde hvergang nye Beviser at fremsøre for, at der ikke var Hjælp at finde for hende, men at hele Biblen fordømte hende, og at hun snart vilde være et Bytte for Helvedes forfærdelige Pine, som hun nu allerede begyndte at føle. Sommer prisste med et sømt, fjærligt og brændende Hjerter Frelserens uendelige Barmhertighed for hende uden at see den mindste Forandring, indtil hun engang sagde: „Tør jeg kun troe det? — Da vil jeg gjerne tage imod, hvad Herren saa suurt har erhvervet“. Efter en halvvaarig Fortviblessens Tilstand var hun kommen til Glæden, og var det end endnu ikke den sande Guds Børns Glæde, saa fik hun den dog snart, da hun ved den Helligaand blev forvisset om sine Synders Forladelse i Christi Blod. Havde hendes Fortvibelse og Angest været stor, saa var hendes Fred og Glæde nu ubeskrivelig. Hun viede sig senere til Herrens Tjeneste og er for Tiden Diaconisse ved et Hospital i Konstantinopel.

I Aaret 1851 lagdes Sommer paa et smertefuldt Sygeleie, saa han kom Døden nær; men imod Alles Forventning blev han atter helbredet. Da skrev han til en Ven den 10. Marts 1851: „— Det har behaget Herren, efterat jeg har været hos Eder, at lægge mig paa Sygeleiet. Men under Lægens Behandling er jeg nu helbredet saa vidt, at jeg kan skrive dette Brev. Min Mave var luffet, og jeg var ikke istand til at nyde det Mindste. Ubeskrivelig naadig har den fjære Frelser været mig i denne Sygdom: naar Smerterne vare størst, vinkede Portene mig i hiin gylde Stad, og nær var jeg ved at overlade mig til den ubeskrivelige Glæde at indgaae i den, da en Forandring indtraadte“. . . . I et andet Brev, som han skrev flere Aar senere til en christelig Broder, som laae paa Dødsjengen, omtaler han denne Sygdom. Brevet lyder:

„Min inderlig kjære Broder!

Hvor gjerne skrev jeg ikke nogle Ord til din Bestyrkelse. Men det tyktes mig, som om du er mere levende i den indre Omgang med Herren, mere følelsesfuld imod hans Blod, end jeg er det for Diebliffet, og at jeg vel blev mere styrket ved dig, end du ved mig, naar jeg sad ved din Seng. Dog det skal ikke holde mig tilbage, thi det kunde dog være, at Herren tillagde et Ord sin Kraft og lod det blive dig til Velsignelse og Bestyrkelse.

Ualmindelig har det glædet mig, at vor dyrebare Herre Jesu Christi forsonende Lidelse og Blod nu er Alt for dig, og at alt Andet falder bort. Alt ja, kjære Broder, det har ogsaa jeg erfaret i en Sygdom, da jeg troede mig Døden nær. Jeg var saa opfyldt af denne Materie, at jeg næsten ikke talte om Andet. Da forstaaer man saadant et gammelt Niim: „Jesu Marter, Kors og Død hjælper mig i al min Nød“. Da bliver Grunden lagt til kraftigt at kunne vidne om ham. Man erfarer og tænker: har En, hvad han vil, er det ikke Jesu Kors, Lidelse og Død, saa holder det ikke Stand i Døden og paa Dødsengen, — og hvad hjælper da Alt?! O velsignet være Lidelserne, velsignet Sygdommen, som bringer Hjertet saavidt. Skilles man herfra, saa gaaer det i Jesu Favn og Skjød. Kommer man op igjen, saa er der i Hjertet lagt en fast Grund, eller var den allerede lagt, saa er den befæstet og mere rodsættet; og denne Grund giver os for hele Livet Styrke, en salig Takt og et levende Vidnesbyrd, som ikke lader sig forvirre ved Noget. Hvor glæder det mig derfor, at det lykkes den Helligaand, at gjøre dig denne Materie ret klar og at give dig en ret Nydelse deraf. Jeg tænker mig, Lidelserne ere tunge, saavel med Hensyn til dit Legeme, som til din Huusboldning. Jeg beder: Herre, styrk ham og hans kjære Kone! Men jeg tænker mig ogsaa, at du under alt dette i den Korsfæstedes Bestuelse nyder mange salige Timer, eller finder Sjælsnæring og Glæde i den stille Guds Fred, i Tanker, der paa en velgjørende Maade beskæftige Sjælen. Saaledes bliver Smerten forsødet og Frygten for en truende Eviighed, den ubehagelige Følelse og Forudanelse af en evig værende Jammer forurolige ikke Hjertet. Vel dig, dyre-

bare P.! Priis Herren midt under Lidelserne for hans Forsoning! Jeg troer du kan det!

Broder, hvilken Morgenrøde,
Mange mørk. Timer værd,
Naar vi, Levende og Døde,
Mødes med vor Herre kjær,
Stal i Himlens Glæde og Ære
Evtig hos vor Frelser være,
Løve Gud med himmelsk Røst.

Men du siger maastee: ja, jeg takker ham for hans Forsoning og føler allerede en Forsmag paa Takken og Lovsangen hilst, men min Glæde og Tak bliver kun altfor ofte afbrudt, og er derhos saa svag: hvad er den imod en saadan Kjærlighed?! Nu, jeg stemmer med dig i denne Klage; ogsaa jeg vilde gjerne græde ud over saadant et fordærvet Hjerte, der er saa koldt imod den uendelige Kjærlighed; ogsaa jeg sætter mig hen med dig og hænger noget med Hovedet og seer noget bedrøvet ud af Dinene, maastee triller ogsaa en Taare ned ad Kinderne. Men vedblive at hænge med Hovedet ville vi ikke, det have vi ikke behov! Hvor koldt Hjertet end er, trænger dog ikke den Tanke sig atter frem: „Døde min Frelser ikke for arme Syndere?“ — Dette være mit Sværd! — eller: „D kunde du hans Hjerte see, hvor det længes efter arme Syndere“ — eller: „Mig Syndens Barn i Kjærlighed omsfæder Alverdens Fæder; det udaf det, kan for mig taaler, saa klart fremstraaler“. D da glemmer man sine Klagesange, sætter sig ned ved Jesu Kors og synger Lovsange for hans Misfandhed og Trofasthed. — —

Dienvidner fortælle, at uagtet Sommer under denne Sygdom ofte maatte lide store Smærter, saa jubledede dog hans Sjæl, og han var fuld af Lov og Priis. Han var de Troende til stor Opbyggelse, og glædede sig til snart at skulle være hos Herren. Da han siden mærkede, at han havde stufet sig i denne Glæde, blev han lidt bedrøvet og sagde til Frelseren: „Jeg meente, at jeg skulde komme til dig, men vil du, at jeg endnu skal blive her, saa maa du love mig, at jeg endnu kan virke noget for dit Rige“. Gud har hørt denne Bøn, som vi nu klarligen see; thi ikke mange Aar derefter træffe vi ham paa Kvartalsforsamlingerne i den imidlertid i Holsteen oprettede Forening for den indre Mission og høre, hvor-

ledes han med brændende Nidkjærhed taler om Foreningens Sag, som det maatte være enhver Troendes Pligt at understøtte. Disse Kvartalsforsamlinger, i hvilke han var Ordfører, vedkjendte Herren sig viensynlig, saa de tjente til at oplive Broderkjærligheden hos Mange, og styrke dem i at være utrættelige i Herrens Gjerning. Ønsket om at udsende en Lægprædikant, vandt bestandig i Styrke; men hverken fandtes der en ung Mand, som Foreningen kunde udsende, ei heller vilde Forholdene ordne sig saaledes endnu. Paa den Tid, da Kirke dagen afholdtes i Hamborg 1858 mødte den indre Missions Benner ligeledes til en Kvartalsforsamling i Altona. Ved denne Leilighed var det, at Sommer en Aften i en Skole holdt efterstaaende Tale „Beskuelsen af Herren“. Han havde den særegne Gave, at kunne gjengive, hvad han, selv uforberedt, havde talt. Da det nu forlangtes af ham, skrev han Talen ned, hvorpaa den blev trykt af den nedersaxiske Tractatsforening. Enhver, som har hørt denne Tale, undrer sig over den Noiagtighed, hvormed den er gjengiven. Et Aar senere gjorde en troende Præst, som selv var Forstander for en større Forening for den indre Mission, en Reise igjennem Holsteen, for at erfare Præsternes almindelige Stemning for eller imod denne Sag. Da de nu Alle som med een Mund ønskede, at Sommer skulde udsendes, skrev denne Præst ham til og opfordrede ham til nu ikke at tøve med at gaae ud som Reispredikant, da Trangten til en saadan var stor, og han ikke blot ønskedes af de Troende, men ligeledes af Præstestanden. Da han allerede tidligere havde modtaget en saadan Opfordring fra den holsteenske Forening, begyndte han nu, csterat han i Bønnen havde faaet Bished for, at det var Guds Villie, i Januar 1860 sin Evangelistgjerning med stor Frimodighed. Hvor han kom hen, blev han modtaget paa det Hjerteligste, og hans Ord fandt Udgang til mange Hjerter, især da snart efter Skolerne bleve aabnede for ham. Lader os høre, hvad han siger i sine Breve om sine Reiser der.

Den 13. October 1860 skrev han: „Om mine Reiser var der vel meget at fortælle, naar Tid og Rum tillod det. Det forundtes mig at see, hvorledes paa mange Steder Sjæle med Alvor reiste sig for at bede den kjære Frelser om deres Synders Tilgivelse, og hvorledes de

derefter ret sikkert og saligt bleve ledede af ham. Vel glæder jeg mig over enhver Sindsbevægelse, som jeg tør tilskrive Guds Aand, men altid er man endnu betænkelig, indtil man seer: nu gaaer Sjælen i Ryddelsen af Forbarmelsen, som er hentet ud af Lammets Blod, uden selv at vælge, tro og sikker sin Vej. Ved Beretningen paa Kvartalsforsamlingen i Høbenhavn den 21. Februar s. A. følgende Opmuntringsord til Foreningens Medlemmer, hvis Meddelelse vistnok vil interessere:

„— Der er nu oplæst Noget angaaende vor Forenings Virksomhed. Denne Virksomhed opnaaede vel endnu ikke det Maal, som er stillet den. For Mange vil den ikke være fyldestgjørende; mig idetmindste tilfredsstillende den ingenlunde. Den Klæbe nemlig, som Foreningen fortrinnsviis søger at naae med Evangeliet, er endnu bleven for lidt tiltalt. Men, mine Kjære! vi maae have Taalmodighed. Foreningen er endnu ung; vi befinde os først i vor Læretid og kunne under de nuværende Omstændigheder endnu ikke komme meget videre. Lader os imidlertid ikke misfjende, at Herren dog paa mange Maader har velsignet vor Gjerning, og love os prise ham derfor! Lader os ikke agte de sennepskornagtige Begyndelser ringe eller kræle den Tak, som skyldes Herren, fordi der ikke er naaet Mere. Ivertimod lader os med taknemmelige Hjerter endnu indstændigere bede om større Velsignelser, navnlig for dem, som endnu uden Haab, uden Kristus, fremmede for Livet, som er af Gud, gaae en forfærdelig Eviighed imøde. Veder kun, I Kjære!

thi han kan give de Svage Kræfter, saa de til alle Tider vaage og vinde Seir. Derpaa kommer jo Alt an, at han giver Kraft og Betsignelse til Gjæringen. Vor egen Magt ei hjælpe kan, det erfarer jeg idetmindste bestandig mere. Hvor mange Exempler kunde jeg ikke anføre til Beviis for, at Alt gif skjævt, naar jeg byggede paa min Kraft, naar jeg uden at spørge Herren kom paa mine egne Veie. Hvor mange smertelige Erfaringer heraf har jeg allerede gjennemgaaet i mit Liv! Troer kun ikke, Elskede, at jeg vandrer om i den Indbildning, at jeg kunde bringe Folk til saa ret at føle deres Syndeelendighed, at jeg saa ret kunde styrke og trøste Bedrøvede og Anfægtede. Ak nei! Erfaringen vidner anderledes. Undseelig og arm gaaer jeg sædvanlig ind i Husene med den stille Bøn: „Herre, kjære Herre, giv Noget!“ Og naar jeg saa sidder der, da hedder det atter: „Kjære Herre, giv mig, hvad der kan være til Betsignelse!“ Da pleier den trofaste kjære Frelser heller ikke at bryde sig om min Elendighed og giver, hvad der just er nødvendigt, hvilket jo han alene kjender, og ikke jeg, saa at jeg ofte gaaer velsignet bort, fuld af Lov og Tak for hans Hjælp, for hans naaderige Nærværelse, for hans Lands Bistand. O, at kun egen Kraft og egen Villie intetsteds traadte imellem, da var Betsignelsen endnu større! Men Herren, som hidindtil har velsignet saa trofast, vil blive ved og bane Veien, at Foreningen altid mere kan opnaae det Maal, den har sat sig. Men lad mig for idag endnu gjøre opmærksom paa Noget, som maatte tjene os til Bestyrkelse paa vor Troesvei. Det forekommer mig at være nyttigt atter engang til vor Opmuntring at fremstille de Bevæggrunde, som anspore os til levende Virksomhed for Guds Rige, og da at vise hen til en Hovedbetingelse, at denne kan være til Betsignelse, at nemlig vor Virksomhed kun da er af Betydning og Varighed, naar vi selv vandre værdigen efter Evangeliet.

De Bevæggrunde, som drive os til Nidsjærhed for Herrens Gjæring, ville vi altsaa først betragte. Vel er det fremfor Alt vist, hvo som ikke har erfaret det i sit Hjerte, hvad det vil sige at være frelst fra Mørkets Herredømme, hvo som aldrig har erkjendt sin Syndeelendighed og følt sin Fortabelse, hvo som aldrig har smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens

Kræfter, fori sagt, hvo som aldrig følte Syndesforladelses Trost, han mangler det indre Grundlag for den rette Virksomhed, og ham vil det ogsaa kun forbigaaende berøre, naar der bliver talt derom, det maatte da være, at just dette gjorde ham opmærksom paa hans Tilstand. Men ogsaa vi, saamange af os, som Barmhjertighed er vederfaaren, kunne let tabe Modet og vorde matte. Verden udøver endnu altid sin Indskydelse paa os, og vi spore vel, hvorledes vi derved blive svækkede i vort Indre. Ikke faa Klager over Kulde, Dorstighed og Lunkenhed komme fra alvorlige Sjæle. Ligegyldighed og Dorstighed indfinde sig undertiden atter der, hvor Livet allerede rørte sig kraftigst. Saa er det da saare nødvendigt, at vi atter og atter komme til Bevidsthed om vort Kald, paa det vi kunne holdes aarvaagne og muntre i Herrens Tjeneste.

Hovedbevegggrunden til al Missionsvirksomhed er og bliver altsaa vor Frelseres uforanderlig elskende Hjerter. Du maatte du see hans Hjerter, hvorledes det længes efter Syndere, saavel naar de endnu vandre paa Afveien, som naar de græde for ham! Som vi ogsaa synge: „Hans Længsel efter Alle staaer, skjøndt Mangen aldrig til ham gaaer!“ Brødre, Søstre, kunne vi fornemme og kjende af Erfaring, hvormeget hans Hjerter længes efter at frelse Synderen, for hvilken han udgød sit Blod under de stræffeligste Lidelser, og da intet gjøre, for at bringe Sjælene til den salige Erkjendelse af, at et Hjerter fuldt af Kjærlighed banker for dem, et Hjerter, som gjerne antager sig dem, for at frelse dem fra Syndens Herredømme, fra Samvittighedens Anklage, fra den evige Død? Intet gjøre, for at gjøre dem deelagtige i Freden med Gud, Bidnesbyrdet om Børneretten hos Gud? Ere vi da sande Guds Børn? Jeg mener, nei!

Men dernæst have vi ogsaa vor kjære Herres eget Exempel. Træt af Reisen sad han engang ved Prønden udenfor en By i det fremmede Samaria. Da kom der en Kone, som levede i forbudt Omgang med en Mand, og strax var han betænkt paa at frelse hendes Sjæl. Han vandt hende og endnu mange flere. Efterfølge vi nu hans Fodspor, naar vi slet intet foretage for at gjøre Sjæle opmærksomme paa deres fordærvede Tilstand og føre dem i Frelserens Kjærlighedsarme? Bisselig ikke!

Men derhos have vi endnu Frelserens Befaling:

„Gaaer ud i al Verden, og prædiker Evangeliet for al Skabningen!“ Biskop angik denne Befaling først hans derværende Disciple; men vi skulle dog Alle være „et kongeligt Præstedom, til at forkynde hans Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit beundringsværdige Lys“. Endvidere have vi Apostlenes og de første Christnes Exempel. Hvad have de ikke gjort, for at vidne for al Verden, at Jesus er den Kristus. For dette Vidnesbyrds Skyld have de taalt de grusomste Forfølgelser, lidt de meest udsøgte og stræffeligeste Videlser og Pinsler, og offret Guds og Blod, Legeme og Liv, at kun Evangeliet om Christo kunde bringes nær til de Fortabte. Ere vi nu deres Efterfølgere, naar vi lægge Hænderne i Skjodet og i gemytlig Ro og Mag slet intet gjøre? Aldrig!

Vi have i vore Dage ogsaa Exemplet af de Christne i andre Lande til vor Bessjæmmelse. Lader os f. Ex. see hen til London, denne store Verdensstad, i hvilken alene over 360 Mænd under forskjellige Navne, som Bymissionairer o. desl., daglig gaae om med det ene Formaal for Die, at frelse de dybest Sunkne udaf deres Syndelendighed og føre dem til Frelseren ved Evangeliets Magt. Og disse Mænds Virksomhed er saa stor, at en Lord kunde sige i en stor offentlig Forsamling: „At London i de sidste urolige Tider blev bevaret for en Revolution, det kunne vi takke Bymissionairerne for“.

En os Alle nærliggende Grund til saadan Virksomhed er ogsaa Fængslerne. Da jeg nyligen talte med en Præst ved et Tugthuus og spurgte ham, om han ikke meente, at mange Forbrydere, naar Evangeliet for deres Fald var blevet lagt dem varmt paa Hjerte, vilde være blevne bevarede fra Fald? Svarede han med betydningsfuld Mine: „Det sige ikke blot nogle af mine Tugthuuslemmer, det sige alle: „O Herr Pastor, havde jeg før hørt, hvad jeg nu hører af deres Mund, da var jeg aldrig bleven en Forbryder“. Kunne vi ligegyldige overhøre saadanne manende Røster og forblive uvirksomme? Sømm r det sig for et Guds Barn? Hvilket Navn fortjente vi, om vi vare ligegyldige imod alt Saadant?

Endelig opfordrer den Fordømmelse, der truer alle dem, der uden Jesus gaae fortabte, os paa det Alvorligste til at arbejde for deres Frelse. Thi det vide vi dog Alle, at, naar de døe i deres Synder og i deres Bantro,

faa venter dem en frygtelig Dom; de skulle fare ned i Hølen, som brænder med Ild og Svovl, og Røgen af deres Kval skal stige op fra Evighed til Evighed.

Seer, mine Dyrbare, Bevæggrunde stærke og alvorlige nok. Herren give os da varme og villige Hjerter til at tjene ham, og lader os ofte synge: „Giv Kjærlighedsbeden Vinger, smelt Sjæle med dit Ord, da Livets Kilde springer, hvor Livets Konge boer!“

Vi ville nu kaste et Blik paa, at vor Virksomhed kun da kan være af Betydning og Værdighed, naar vi vandre værdigen efter Evangeliet. En af de største Hindringer for Guds Rige har det altid været, naar de, som vidne om Herren, stikke sig lige med denne Verden og vandre, som de Andre, i deres Sinds Forsængelighed, og ikke efter Christo. Hvilke Klager høre vi f. Ex. ikke fra Missionairerne i Hedningeverdenen over Navnchristnes flette Opsørsel iblandt Hedningene! Hvilken Hindring for Missionens Fremgang! Og ligeledes skader det her i den gudfravendte Christenhed, naar De, som ansees for gudfrygtige eller troende, ere trættekjære, gjerrige eller vandre efter deres Lyster. Er Vre-syge og Havesyge fremherstende hos os, staae vi under Lysternes og Begjærlighedernes, Egenstundighedens og Selvraadighedens Herredømme, af, hvad skal der da blive af vort Vidnesbyrd? Det har jo ingensteds Respekt og Indgang og hindrer Kraften af Guds Ord. Thi Verden giver begjærligt Agt paa, hvorledes den lille Flok bærer sig ad. Den henregner allerede Enhver, som regelmæssig besøger Kirken, læser Guds Ord og har Omgang med Troende, til de Troendes Tal, uden Hensyn til, om der ogsaa er foregaaet en virkelig Forvandling af hans Hjerter. Den giver da Agt paa, om der ikke foresalder noget, som intet duer, og er glad ved at have en Anledning til at forkaste hele Frelsen i Christo, naar noget hændes, som er forbudt i Guds Ord, ligemeget, om den selv gjør det, eller ikke. Nu er det for Verden paa engang intet med den hele Fromhed og Hellighed; ja hele Guds Ord, hele Frelsen i Christo er nu dømt, fordi vi gjorde os skyldige i dette eller hiint. Efter dens Begreber har vor kjære Herre Jesus og hans dyrbare Ord lige saa megen Værd, som vi ere dygtige Folk til eller ikke. Det er nu engang saaledes, og vi forandre det

ikke. Men til Alvor skal det anspore os, for de Ban- troes Forblindelses Skyld, at vi ikke give dem Forargelse til deres Sjælefsade. Ja, vi vilde gjensidig opmuntre hverandre i vor Forening til en alvorlig, ulastelig Vandel, paa det at vi ikke skulle tilspørre Veien for Evangeliet, og Herren ikke skal klage over os: „For Eders Skyld bliver mit Navn bespottet iblandt Hedningene“.

Men skal vor Vandel endnu mere være Herren lig, saa vi smykke Jesu Være i alle Stykker, saa maae vi fremfor Alt blive endnu fattigere og mindre i os selv, hænge endnu inderligere og barnligere ved vor kjære Frelser. Jeg er dragen igjennem Landet og har fundet, at Mange holde deres gamle Menneſte endnu altfor meget til gode. Jeg frygter for, at Mange ligefrem glemme en stor Deel af deres Synder, uden at søge og finde Forladelse derfor i Lammets Blod. Der blive Synderne da i Hjertet; der bliver Syndens Kraft ikke svækket ved Kraften af Lammets Blod, Hadet imod den ikke forsøget, og en Slags Fordragelighed indtræder. Der blive de saakaldte „smaa Synder“, og det er just de „smaa Røve, som fordærve Biingaarden“ (Høvisang 2.). Disse for- styrre Værnesforholdet til Herren. Man kommer da ikke ydmygt med Synden, den saakaldte „lille Synd“, til ham, for atter at renses. Man vover altsaa heller ikke til i Synderkjendelse, i Syndeskammen, og Baandet imellem os og Frelseren bliver ikke fastere, men altid løsere. Da er det Tilfældet, bortffjerner man sig fra Herren, af, hvor snart faaer Synden da atter Magt! Da kunne vi ikke mere holde Tøilen og geraade saa ind i Ting, som gjøre Herren Skam. Verden seer det strax og udbasuner det over Landet, Herren og hans Rige til Vanære. Ak, mine Kjæreste, vi som uforstandige Børn kunne saa let forsee os, og jeg udelukker mig ikke selv, ogsaa jeg forseer mig ofte; men det hindrer mig ikke i at opmuntre til altid at vorde mere og mere tro i Ly- digheden imod Herren, mere opmærksomme paa hans Villie, Dag for Dag mere bekymrede for, om vi ogsaa vandre rettelig for hans Naahyn, og om vi med vore mange Forseelser atter og atter komme arme og bøiede til ham, for at tage af hans Fylde Naade over Naade.

Er nu Naade og Kraft bleven os til Deel, saa kommer det jo an paa, at vi bevare, eller lade os bevare

i ham. „Børnlille, bliver i ham!“ beder Johannes, og vor Frelser beder selv: „Bliver i mig! bliver i min Kjærlighed!“ Saa skulde det jo være os ret magtpaaliggende, naar vi engang have smagt hans Venlighed, altid at forblive i fortrolig Omgang, i barnligt hjærligt Samkvem med Frelseren.

Men er Kjærligheden der, saa følger ogsaa, hvad Herren siger: „Hvo som elsker mig, holder mine Bud“. Den, som elsker Herren, er bestandig betænkt paa, kun at gjøre det, som Herren gjerne seer ham gjøre. Han spørger atter og atter i sit Hjerte: „Mon Jesus ogsaa vilde have talt saaledes? Mon Jesus ogsaa havde handlet saaledes?“ O, Elskelige, gjentager dette Spørgsmaal ret ofte for Eder selv; tænker ofte efter: hvad siger min hjære Frelser til min Gjerning? Er den ogsaa efter hans Villie? Stemmer den ogsaa med hans Gudsord? Dette bringer da vel mange Ydmygelses, bestandig viser der sig mangehaandte Uligbed; men man bliver dybt nedbøjet derover og beredt til ny Alvor. Herren lader os da ogsaa smage og føle sin Kjærlighed, og det gaaer videre paa Helliggjørelsens Vej.

Slutteligen beder jeg Eder, Elskede, paa Herrens og hans Sags Begne: anvender al Flid, at I kunne være en Prød for Jesu Være i alle Stykker. Ja Herren give Eder og mig at være i den sande Hjertets Ydmyghed, Skammen over Synden, og at holde os saa nær til Frelseren, at Synden ikke faaer Magt til at bringe os til saadanne Handlinger, hvorved Herrens Navn bliver bespottet og hans Rige tager Skade. Han bevare os, at Verden kan have Respekt for vort Vidnesbyrd, og endnu mange Sjæle kunne blive vundne for hans Rige!“

Under sit Ophold i Holsteen paa disse Missionsreiser holdt Sommer daglig Foredrag for større Forsamlinger, der afholdtes i Skoler, Lader eller andre Bygninger; undertiden maatte han endog paa een Dag holde tvende saadanne Forsamlinger i forskjellige Byer; men foruden at forkynde Ordet i disse større Forsamlinger, holdt han ofte Foredrag i mindre Kredse i Troendes Huse, hvor han kom til Besøg og flere vare forsamlede. Paa de større Forsamlinger prædikede han mangen Gang bogstavelig for Folk, der kom fra Brene og Gårdene (Luc. 14.). Selv Præster horte ham med Glæde, og

ofte bivaanede 3 eller 4 Præster fra forskjellige Sogne hans Forsamlinger. Med disse og Besøg i Husene var hans Tid aldeles udfyldt.

Forunderligt er det at lægge Mærke til, hvorledes hans Ord ofte passede paa deres Forhold, som han besøgte, og hvilken Virkning de ofte frembragte. Derpaa kunde anføres mange Exempler; hvem Sligt er vederfaret, vil bedst erindre det. En Dag spiste han til Middag i en Kro. Som sædvanlig stod Brændeviinsflasken paa Bordet. Værten vilde stænke et Glas for Sommer og spurgte, da denne afflog det, om det var Synd at drikke Brændeviin. Uden at indlade sig i nogen Disput svarede Sommer: „Naar vi blot ville agte der paa og adlyde, da skal en Nøst herinde i vort Hjerte nok sige os, hvad vi skulle gjøre eller lade“. Disse Ord tillige med flere, der faldt i Samtalens Løb, faldt ikke unyttige til Jorden, men gjorde Indtryk paa Værten, saa denne senere kunde sige om Sommer: han kan ikke blot lappe Sko, men ogsaa Hjerter; mit Hjerte har han ogsaa lappet. En anden Gang besøgte han en Familie i en By. Det var Lørdag, og Konen var just beskæftiget med at pudse Lampen, da Sommer traadte ind og satte sig hos Manden i samme Bærelse. Samtalen kom til at dreie sig om Forsængeligheden, og Ægtefolkene yttrede da, at det ikke kunde anses for Forsængelighed, at anskaffe sig noget Godt, om det ogsaa var dyrt. Nei — svarede Sommer — dette vel ikke. Men naar f. Ex. den Lampe, som De der pudser, er god, og De seer en anden, som er smukkere uden derfor at gjøre bedre Tjeneste, og De da faaer Lyst til den og kjøber den, saa er det dog at tiene Forsængeligheden, ikke sandt? Dette indrømmede de, idet de yttrede, at det at ham tage Exempel netop nyligen var hændet hos dem.

Medens Sommer reiste i Holsteen, tilbragte han hver Maaned nogle Dage hos sin Familie, og denne Hviletid var ogsaa i høi Grad fornøden, idet de Anstrengelser, som han udstod paa Reisen, svækkede hans legemlige Kræfter. Det hændte nemlig ikke alene, at han næsten daglig maatte vandre e.: længere Strækning paa sin Fod; men navnlig i Begyndelsen stete det ogsaa oftere, at han efter en saadan Vandring i Regn og Slud først til den til Forsamlingen fastsatte Tid ankom til en Landsby og

da uden at stifte Klæder forkyndte Ordet, Noget, der naturligtviis virkede i høi Grad nedbrydende paa hans alt iforveien ikke stærke Helbred.

Efter at have tilbragt hele Aaret 1860 med i stor Nidsjærhed og med stor Selvfornægtelse at have vidnet om Herren i Holsteen, fulgte Sommer ved Nytaarstid 1861 sine Benners Indbydelse til at prædike et Fjerdingaar i Hertugdømmet Slesvig. Ogsaa her fandt han en aaben Dør for Evangeliet og Afgang til mange Hjerter. Den første Tale holdt han i Vilhelminestolen i Flensborg over 2 Cor. 5, 20, 21. Efter med stor Klarhed at have skildret Menneskets Tilstand og Guds Raadslutning til Synderes Frelse, sagde han blandt Andet: „Da Gud nu har gjort saare meget til vor Sjælesløsning, saa skulde man jo dog tænke, at Enhver, som første Gang hørte det, vilde gribe til med begge Hænder. Men desværre forholder det sig ikke saaledes. Tusinde og atter Tusinde gaae hen uden at standse en eneste Gang paa Fordærvsens Bei og at tænke paa, om der er en Gud til o. s. v.“ Ved sine egne Erfaringers Lys skuede han ind i det almindelige Frafald og revsede det paa en indtrængende Maade, uden dog at skjule den sande Vægedom for Sjælen; meget mere viste han hen til, at vi ene ere belbredede ved Jesu Saar. Ja, just ved Korsets Ord var det, han søgte at vinde Sjælene. „O kommer som Syndere til den korsfæstede Frelser og beder ham om Tilgivelse, eller tager paany Forsøningsnaade af hans Blod, sandelig, I skulle erfare meget mere, end I tænke eller ane“. Det var hans Indbydelse. En stor Skare flokkedes hvergang om ham, naar han talte i Skolerne, og Præsterne vare i Reglen tilstede, talte ogsaa stundom et Indlednings- eller Slutningsord. I de tre Maaneder, han reiste i Slesvig, besøgte han Flensborg, Tønning, Haderslev og sammes Omegn, Lygumkloster og senest Den Fjor. Overalt gik det meget velsignet til. Skulde han om Aftenen, naar Haandværkere og Arbeidere havde endt deres Dagsgjerning, ikke tale i større Forsamlinger, samlede der sig gjerne en mindre Kreds om ham for at lytte til hans Ord. Saaledes træffe vi ham den 8. Februar i den stille Aftenstund i en Bennekreds i Flensborg. Psalmesang lød fra Alles Læber som en Indledning til alles Samtale og Opbyggelse ved Herrens Ord. Den-

gang var det især over 1 Joh. 3, 6: „Hver den, som bliver i ham, synder ikke“ de talte. Hvad forstaae vi ved — spurgte Sommer — „at være i ham?“ Efterat Nogle havde yttret deres Mening, begyndte han omtrent saaledes: „Da jeg imorges reiste fra Hjemmet og sad i Bognen, tilbragte jeg Tiden med at betragte den Kjærlighed, som Frelseren har beviist imod os. Han var mit Hjerter nær, og med Lov og Tak tænkte jeg paa hans blodige Lidelse og smertefulde Død, som den eneste Grund til min Salighed her og hisset. Jeg følte, at jeg var i ham og sikker for Syndens Magt, saalænge jeg forblev i denne Tilstand, thi jeg var skjult i Jesu Saar. Men da jeg ankom her til Byen, var der meget at tale om angaaende min Virksomhed. Da svandt denne Salighed. Var jeg nu ikke mere i ham? Var jeg da nu priisgiben Syndens Magt? — Nei! — Vel havde jeg ikke denne overvældende Følelse af Herrens Nærhed og Nydelse af Naaden; men istedet derfor opsteg ved alle Samtaler og under al min Gjerning et stille Suk til Herren: Er det saaledes ret for dig? Vilde du have gjort det ligesaa? Og jeg kunde bevare min Sjælefred, idet jeg var overbevist om, at der var Intet imellem mig og Herren; thi Synden er det jo, som stiller os fra Gud. Omendkjøndt jeg nu troer, at det kan komme dertil, at den førstnævnte Tilstand kan blive en bestandig. saa er det desværre endnu ikke Tilfældet med mig; men den anden maa være der, om vi ellers ere gjensødte. Sandeligen, er Naade os vederfaren, saa er der dermed kommet det Sindelag i os, ikke mere at ville tænke, tale eller gjøre noget, som ikke er velbehageligt for Herren. Den Bønnens Omgang med Gud, vor Frelser, hvori man adspørger ham om hans Villie i Alt, hvad vi foretage os, er vort aandelige Liv. Det vilde efterbaanden tabe sin Kraft, naar vi ikke atter og atter erfarede i vort Hjerter, at Kristus er død for vor Skyld og har fundet en evig Forløsning, saa vi altid kunne hente Forsoningsnaade udaf hans Blod. Da svækkes Syndens Magt og vor Salighed tager til“.

Som her ved dette Bibelord, var det altid hans Naade, at gaar tilbunds i Ordene. To unge Mennesker samtalede engang paa en Spadseretour om Guds Arbejde paa deres Sjæle, og dvælede især derved, at Djævelen ofte fører med sig en Pysets Engels Skikkelse (2 Cor.

11, 14.). Den ene af dem kom til en Kandidat og fortalte denne Samtalen. Snart efter kom Sommer der, medens endnu en anden Kandidat var tilstede, og Samtalen blev strax ledet hen paa, hvad dette Sprog egentlig maatte betyde. At Djævelen ofte fordreier Biblens Ord, især de dunkle, deri vare de snart enige. Men — sagde Sommer — nu hører man ikke sjelden, at Folk paa staae, at de eller Andre have seet Djævelen, især saadanne, som ere vaagnede af deres Syndesøvn og nu føle Djævelens Magt over sig. Da maae vi vel først spørge: mon Djævelen overhovedet har en Skikkelse? Hvad svarer Biblen derpaa? At Djævelen er en Person ligesom Gudfader, var det dem let at skaffe Beviis for. Men de fandt ikke engang Antydninger, meget mindre Beviser for, at han har en Skikkelse, uden det, at det var en Slange, som forførte vore første Forældre; dog havde de aldrig hørt, at nogen vilde have seet ham saaledes. Da huskede den ene Kandidat paa, at der staaer i Jesu Frelseshistorie, at Satanas gik til ham (Matth. 4, 3.). Hvis derved nu maatte forstaaes, at gaae med legemlige Fødder, saa var det muligviis ikke uden Grund, at Djævelen aftegnes med en Hestefod. For nu at hjælpe ud af Forlegenheden maatte Grundteksten frem, og de fandt da, at Ordets Betydning i Grundsproget er, at han kom. Ved denne Samtale vare disse tre komne til Bevidsthed om, at Alt hvad der sigter til, at Djævelen har en Skikkelse, maa bortvises til Bantroens Gebret, fordi det ikke er grundet paa Biblens klare Ord og derfor heller ikke sandt. Overhovedet var Sommer en affagt Fjende af al Tvetydighed i Ord, og var det da især Ordet Tro, som han ofte hørte udtale saaledes, at man snart meente Et, snart et Andet dermed. Da gjordes det ofte behov, at han til bedre Oplysning maatte vise hen til Biblen. Der fandt han, at, hvorsomhelst der tales om Troen paa Jesus, tilføies der altid, at Virkningen deraf allerede her er det evige Liv, Saligheden. Derfor sagde han: Troer jeg paa Jesus, saa har jeg den bestemte guddommelige Overbeviisning, at jeg har fortjent med mine Synder al den Sjælenød, de bittere Lidelser og den forsmædelige Korsets Død, som Christus led, men at han just derved har fyldestgjort for alle mine Overtrædelser og afvættet mine Synder med sit Blod. Er denne Tro Sandhed i

mit Hjerte, saa maa en Salighedens Følelse og en Kjærlighedens Trang til at være taknemmelig imod den, som saaledes har elsket mig, gjennemtrænge min Sjæl. Men hvo som aldrig kjendte sin Elendighed, aldrig følte sin Fordærvelse, for ham bliver denne Christi Kjærlighed heller ikke af stor Betydning og Vigtighed.

Det Var Maaneder i Slesvig gif meget hurtigt. Og saa i denne Tid opholdt Sommer sig nogle Dage hver Maaned hos sin Familie og sporede da ogsaa i disse Hviletimer Følgerne af de udstandne Strabadser; men saasnart hans Kræfter nogenlunde tillode det, gif han atter paa Bondring, agtende dette elendige Liv ringe for Glæden over at kunne tjene Herren og udkaste Garnet paa hans Bud. I Vaasten 1861 finde vi ham i hans Familiefreds. Hans Arbejdstid i Slesvig var for denne Gang omme, og med Tak til Herren kunde ikke blot han, men ogsaa mange Troende see tilbage paa den Tid, da Betsignelserne tilstrømmede dem i saa rigeligt Maal, og mange Bønner stege op til Herren om nye Betsignelser. Endnu før han vendte tilbage til Holsteen, høre vi ham svare paa et Spørgsmaal, som maaskee er tilstede i Manges Hjerte. „Hvorfor er Glæden ikke stedsevarende i et Hjerte, som har fundet Naade og Syndernes Forladelse? — saaledes spurgte en Ven ham — og hvorledes naae vi til en bestandig Glæde i Herren?“ Sommer svarede: „Havde vi engang fundet Naade og erfaret Naadens Trøst, saa vi ret glæde os i Herren, vor Frelser, saa maa en bestandig Glæde vedblive at være det Maal, hvorefter vi hige, ellers opnaae vi den aldrig. Gibe vi nu blot lidt Agt paa vort Hjerte, saa finde vi, at det just er Synden, som formørker eller udslukker Glæden. Jo hurtigere vi nu komme med vore Synder til Frelseren, desto tidligere erfare vi hans Tilgivelse, Kilden til Glæden. Ere vi nu troe i dette Stykke, saa der paa enhver Synd altid følger Glæde i Herren, fordi vi erfare hans Misfandhed og Forladelse, saa vil Synden derved altid svæffes mere og Glæden blive fuldkomnere. Paa anden Naade naae vi ikke vort Maal“. Førend han reiste, skrev han til en Ven blandt Andet: „De hjære Festsdage gif hen under de sædvanlige Opbyggelser. Jeg turde som en arm Synder barnligt glæde mig over min Frelseres blodige Lidelser og hjertelig takke ham for hans Forsoning.

Over flere Synder, som bedrøvede mig, trøstede han mig. O, hvad har vi dog i ham! Broder! hvad har vi i ham!! — Maatte blot den hele Verden snart kalde ham sin Jesus, sandelig, ogsaa det haardeste Sind vilde synke ned for ham i Hjdmgybed*.

Med frisk Mod, ledsaget af Manges Velsignelse og Forbønner, begyndte han paany sin Evangelistgjerning i Holsteen og prædikede den Korsfæstede med Aands og Krafts Beviiisning for mange Tilhørere. Men, som det var at vente, saaledes skete det: Sommers alt i mange Aar sygelige, svage Legeme bukkede under for Anstrengelserne, saa han heelt syg og elendig maatte ile hjem. Den 15. Mai beretter han derom Følgende:

Min meget dyrebare Broder.

Herren gyde Bøvnens Aand ud over os Alle til den hellige Vintsefest!

Jeg maa dog meddele Dig, at jeg allerede ankom hertil Husum Mandag Aften den 13. d. M. Jeg har været i Omegnen af Oldesloe og sidst i B. Den kjære Pastor D. der var meget kjærlig og venlig. En Mand for Herren og for Herrens Sag til udodelige Sjæles Frelse! I fem Dage har han vandret med mig til de omkring liggende Skoler. Han holdt efter mit Foredrag altid selv en Tale, og en Aften kom vi først hjem henimod Klokken 12. Jeg takker den gode, trofaste Præst meget. Dog mit arme Legeme bukkede tilsidst under. Den 10. ankom jeg til Segeberg, hvor jeg maatte ligge tilfængs den 11. og 12. Den 13. troede jeg, at jeg dog turde vove at sætte mig paa Dagvoagen. Jeg reiste og kom hertil om Aftenen uden synderlige Besværligheder. Et Sting i den høire Side, den gyldne Aare, heftige Nerbebevægelser, som ikke tillode mig at sove for Hede, og navnlig en Snappen efter Luft, naar jeg gik, var det, som standjede min Gjerning. Det er nu ikke længere saa slemt; denne Nat har jeg atter sovet roligt. Men jeg er dog af den Mening, at jeg først maa blive nogle Uger hjemme og ikke reise, før jeg holder det for muligt, hver Dag at kunne marschere to til tre Timer, thi uden Kræfter dertil er min Virksomhed i Holsteen ikke mulig, da jeg for det Meste maa opholde mig i Landsbyer, hvor der ikke er Leilighed til at kjøre.

Forsøvrigt har denne Reise ogsaa været velsignet, og

Herren bevarede mig sin søde Fred; ogsaa gav han mig, med Frimodighed at oplade min Mund, selv naar jeg havde høitstillede Folk for mig. Herren give, at jeg ikke maa tie om Noget af al Guds Raad!

Herrens Aand ville da ogsaa paa denne Fest bevise sig som Trosteren, der besegler det i vort Hjerte, at vi ere Guds Børn; men ogsaa som den, der overbeviser os om Bantroens Synd, om Manglen paa Retfærdigheden, som er i Christo Jesu, og om Overeensstemmelse med Syndens og denne Verdens Fyrste, som dog er dømt. Den Helligaand ville ret give os og alle Troende opladte Dine til at see, hvormeget der endnu hænger ved os af Naturens gamle Væsen, og bøie os ned for Jesu Fødder, der at udbede os nye Raadefræster. — —"

Omendstjøndt Sommer efter sin Hjemkomst til Husum brugte Læge og var meget svag, tænkte han dog paa at møde paa den holskeenske Indre-Missionsforenings Kvartalsforsamling i Blankenese den 30. Juni. Dog de maatte savne ham i deres Midte, thi saa tungt det end var for ham, at blive hjemme, maatte han dog ogsaa heri følge vor Herres underfulde Bei og Naade og forholde sig rolig. Hans Hjertes Stemning see vi tydelig af følgende Skrivelse, dateret Husum den 24. Juni 1861:

„— Jeg frygtede allerede, at jeg ikke vilde være hjemme den 2. Juli, thi hidindtil tænkte jeg endnu, at jeg vilde blive stærk nok til at reise til Foreningens Forsamling, som er imorgen den 30. Endnu iforgaars var jeg raadvild; men min Læge vilde ikke have det. Jeg skulde da ogsaa saalænge sætte Medicinen tilside. Og da jeg endnu ikke tør vove at gaae til M., fordi jeg er heelt afkræftet, naar jeg blot besøger B., ligeledes er saa raa i Brystet, at jeg ikke kan holde ud at tale længe, og tilsidst en indvortes Bevidsthed sagde mig, at jeg ikke skulde, saa maatte jeg blive hjemme. Ellers havde jeg gjerne været der; dog overlader jeg alt til Herren. O Herre, ophold din Gjerning!

Herrens Gjerning gaaer dog altid igjennem Trængsel! Nu meente jeg, at Bannselighederne vare overvundne, det saae ud, som om Sagen nu uforstyrret kunde gaae sin Gang — og paa engang trækker der de mørkeste Skyer op. Dog saaledes har det jo været altid, og den Tid er jo ikke først nu begyndt, da Guds Rige maa gaae

frem gennem udbortes og indbortes Trængsel. Men Herren er Gjennembryderen, han vil hjælpe! Bantroen, Spottens Aand, Kristusffjendskabet gjøre os intet, slet intet. Alt dette er Trækdyr for vor Seiersvogn. Men det „at ville være Noget“, det kamplystne Raab: Kommer hid! thi her er jeg! er Ormen, som gnaver og hindrer Guds Riges Fremme. Men vi bede, og Herren vil hjælpe sit Folk igjennem, som han har frelst. Vi, dyrebare Broder! ville imidlertid blive ved Korset og føre Alt til den kjære Frelser, indtil vi see ham Ansigt til Ansigt. Hans Kjærlighed, hans Saar, som har vundet os en evig Frelse, hans trofaste Hjerte, som beder for os, ville vi prise for Sjælene og pege saalænge paa hans Kors, indtil det gennemtrænger deres Hjertet . . . . Herrens Veie ere dog heelt besynderlige. Mangengang synes det, som om han vil udrette — hvo veed hvormeget ved en arm Synder — og da bringer han En i en saadan Tilstand, at man neppe tør røre sig. Men hvilken Wiisdom!! Tilbedet være hans Naade! Takket være ham, at han for en Deel har lært mig at være stille og vil lære mig det endnu mere. Da gaaer man i Skole hos ham, naar Ens Dine ere opladte. Ja, bellige „Stilhed“, du er en Betsignelse! Men dersom Magelighed, Dovenstab, Sky for Korset og Frygt for Lidelser ønske sig en kjædelig Stilhed, da sigte vi: Anathema! — —“ . . . . .

Vi kunne let tænke os, at det for Sommers virksomme Aand var en ubehagelig Skole, hvori Herren nu havde sat ham, at være stille uden at kunne gjøre noget lig overfor den store Arbeidsmark, hvor saa Mange haardt trængte til at vækkes og opbygges ved hans Vidnesbyrd. Dog han havde alt gennemgaaet mangen Skole ved Herrens Haand og erfaret, at Gud sandelig er trofast, men at vi sædvanlig først bagefter erkjende hans Trofasthed; derfor vedblev han at være glad, og med Frimodighed haabede han paa, at Gud vilde unde ham endnu nogen Tid til at fortsætte sin Virksomhed, som Herren jo hidindtil saa viensynlig havde vekkendt sig. Sidst i Juli Maaned raadede Lægen ham til at reise til Den Fjær for at nyde Sølufsten. Her opholdt han sig i 14 Dage, men maatte, da en daarlig Fod føiedes til hans øvrige Svaghed, vende hjem.

Hvorledes han har befundet sig der paa Den, erfare vi af følgende Brev, dateret Husum den 8. August 1861:

„Værer stille og erkjender, at jeg er Gud, siger Herren. Hjertelig Tak for dit hjære Brev, som jeg modtog paa Føør til min særdeles store Bederkvægelse. Det var mig saa øde der. Min sædvanlige Glæde i Herren var mere nedstemt og de hjære Troende turde jeg neppe besøge, fordi jeg ikke turde tale meget uden at paadrage mig betydelige Smertes i Brystet. Da var det mig til særegen Bestyrkelse, at dit Brev kom. Nu er jeg atter hjemme. Det forekom mig ikke at være til nogen Nytte, at jeg blev længere paa Føør, da jeg ikke mærkede nogen Forandring, ialfald snarere en Forandring til det Værrre. Forøvrigt befinder jeg mig nu, som før Pintse, da jeg henvendte mig til Lægen. Jeg tør ikke tale meget, da jeg derved paadrager mig Smertes i Brystet og en stærk Hoste; men jeg har dog ikke behov at ligge tilsengs. I Herren er jeg ofte ret frimodig og glad. —“

Efter sin Hjemkomst til Husum skrev Sommer daglig saa meget han kunde; han skrev Breve, arbejdede paa sit Levnetsløb og især den ovenfor omtalte Diakoniske Margrethe Stenhusens Omvendelseshistorie, som han fuldførte og som nu er givet i Trykken. Gjerne besøgte han de Troende i Husum, dog bleve de korte Veie ham altid for lange. Saaledes hengik Tiden indtil den 28. September, da han maatte lægge sig tilsengs. Han led af en vedholdende Sved, som kun tillod ham at være oppe, medens Sengen blev redt. Den ene Uge gif hen efter den anden og Sommer tilligemed hans Kone og Børn haabede, at Sveden skulde høre op; men isteden derfor tog den til og blev altid mere vedholdende. Allerede i den første Tid blev det ham meget svært at ligge (senere neppe saa svært), men desuagtet var han ofte ret munter og fornøiet; dog den meste Tid laae han stille og rolig hen. Blev der talt om hans Endeligt, udtalte han sig, navnlig en Gang, paa følgende Maade: „Naar jeg ved mig selv overveier, hvorledes det vil være, naar jeg drager ind i Salem, saa er det altid for mig, som om det endnu ikke steer denne Gang; — men jeg kan jo tage feil.“ I Begyndelsen af November Maaned ønskede han atter at raadføre sig med en Læge, som siden den Tid dagligen besøgte ham. Da hans Kone engang spurgte ham: „Har

du det godt?" svarede han: „Det glad kan jeg vel ikke være, men det frimodige Blik paa Jesu Kors har jeg altid.“ Han takkede Herren selv for det Mindste han nød, og var dette altid rørende at see og høre. Da var det en Aften, den 9. eller 10. December, at han reiste sig glad overende og sagde: „O, idag har jeg kunnet kysse F elferens Bunder, — det har jeg aldrig høvt saaledes. — O hvor skönt.“ I de næste Dage led han af en saadan Mandedrætsbesværlighed, at han ikke kunde røre sig og maatte ligge stille lidende hen. Lørdag Aften, den 14. December, sølte han sin Afledsstund nærme sig og sagde til sin ældste Datter: „Min Datter! det latter ret snart ad Enden“. Søndag Morgen talte han trosfende til sin Kone: „Hun maatte ikke græde, hun kom jo snart bagefter.“ Derpaa gav han sin Kone og begge sine Døttre sin Velsignelse, idet de En for En knælede ned ved hans Seng og han lagde Haanden paa dem. Efter Velsignelsen sagde han, idet han saae smilende i Veiret: „Og mig Arme tag i dine Bunder ind, naar det saaledes er din Raadslutning.“ Om Aftenen bad han de Omkringstaaende at synge og opgav selv følgende Psalmer:

Udvalgte, dyrebare Bunder,
 I Smertens Bunder paa mit Lam,
 I Eder jeg min Himmels Runder
 Og har det da saa godt hos ham.
 Hos Jer forsvinder Skyggelivet;
 I mætter mig med himmelsk Brød;
 Og naar min Aand jeg har opgivet,
 Jeg stuer Jer al Evighed.

Derpaa:

Her No os Intet gibe vil,
 End Jesu Dod og Smerte:
 Det dækker vore Synder til,
 Helbreder kun vort Hjerte;
 Og Følgen er, man faaer ham kjær,
 Den blodige Forsøner;
 Man seer paa ham og altid meer
 Vor Lovsang for ham toner.

Og nærmer sig vor Afledsstund,
 At vi i Døden blunde,
 Os glæder Andet ingentund,
 End Lammets Blod og Bunder;
 Vort Hjerte bliver glad henrykt
 I Kjærlighedens Lue,
 Og gladelig vi fare hjem,
 Hvi Bunderne at stue.

Da han troede, at denne Dag vilde blive hans sidste, saae og spurgte han ofte efter Kloffen. Silde om Aftenen, henimod Kloffen 11 sagde han: „Jeg meente, at Frelseren vilde komme og hente mig, og nu seer det dog ikke ud derefter.“ „Kom, Herre Jesu!“ sagde han flere Gange, hvorpaa han udfagde det Sprog: „Anden og Bruden sige: kom! og hvo som hører, sige: kom!“ v. s. v. Derpaa fulgte en besværlig Nat. I de følgende Dage blev det meget svært for ham at ligge; dog kom ingen Klagekyd over hans Læber, undertiden udraabte han: „Min jøde Frelser! — Min kjære Moder!“ Hans Kone og Døtre bade Herren, at han vilde gjøre det lettere for ham. Han hørte ogsaa deres Bøn, og lod ham sove meget.

Torsdag Aften, efterat han havde vttret, at han solte sig meget bedre, talte han med en kjær Troende fra Nordstrand om, hvorledes han vissede at vidne om Herren, og at raade Alle til strax at komme til Frelseren med deres Synder; „dette — sagde han — bliver saa ofte forsømt, — og dog — lagde han til med megen Alvor — mener man, at man har det Synden. — Ja, min kjære F., „viser mine Hædgers Gjerning til Mig!! —“ Derpaa sov han ind, og sov til den næste Morgen, da han solte Døden nærme sig, og sagde: „Hvis jeg ikke drømmer, blive Himmerigs Porte allerede oplukte. Kom min allerkjæreste Frelser!“ Derpaa talte han endnu noget. Kloffen 10 vaagnede han atter op og sagde glad: „Der jeg her endnu? min Frelser! jeg troede, at jeg allerede — —. Kan det være saaledes, min kjære Kone? — Hvor saligt, saligt!“ En Time senere kom Lægen og spurgte efter hans Befindende, hvorpaa Sommer svarede: „Hvad skal jeg vel svare paa Deres Spørgsmaal? Jeg befinder mig saaledes, at, hvis min kjære Frelser kom i dette Dieblif og hentede mig, da vilde det være mig en himmelsk Glæde! men vilde han lade mig blive endnu noget hos min kjære Kone og Børn, saa vilde det ligeledes være mig en stor Glæde; dog snart gaaer jeg til ham, som har løst mig saa dyrt.“ Han nød Theestecviis koldt Vand og sov til henimod Aftenen. Imidlertid begyndte han engang høit at tale følgende Ord med halvt aabne Dine: „Vil De endnu inkommodere mig med Spørgsmaal om Syndernes Forladelse! — Deriblandt

vare dog heller ikke nogle, som bleve salige^o. Derefter talede han om hundrede Menneſter, ſom kom i hans Tanker, og ſagde tilſidſt: „Det er ganſte ubefriſteligt! — hvilken Fred! — hvilken Glæde! — hvilken Salighed!“ Dette ſagde han halvt drømmende. Senere blev der talt i Stuen; Sommer vaagnede op og begyndte at fortælle Cuveland, hvor godt han engang havde haft det hos Controlleur N. i B., og hvorledes N. havde omfavnet ham med de Ord: O Bethanien, du Fredens Hytte! m. N. Derpaa gik han, hvor gjerne han endnu havde ſeet nogle af de Troende, men de ſkulde ikke hente dem, thi — ſagde han — der er ikke Mangel paa Kjærlighed: jeg elſter Alle hjerteligt; men J vide ikke, hvad for en Føleſe det er, naar her er ſaa Mange omkring mig. Denimod Klokken 7 ønskede han, at høre den Pſalme ſynge:

O Hoved fuldt af Vunder,
 Fuldt af Forhaanelſe,
 Som Tornekronen bærer,
 Al, hvilken Stikkelfel
 Du ellers høit ophøiet
 I Gudsdomsglorien,
 Men nu til Døden bolet,
 Al, tag min Hilsen hen!

Familien og de omkringſtaaende Troende ſang hele Pſalmen ud. Han ønskede det ſaaledes og ſang med ſaa godt han kunde. O, hvor var han ſalig, medens de ſang! Alles Hjerter gav kun een Gjenlyd: den ſom dør ſaaledes, han dør vel! ja, Flere ønskede, at de laae der i hans Sted. Dmtrent Klokken 9 ſagde han med forklaret Blik: „Er nu Alt tilgivet, min Frelſer! — Alt? — Ja!“ Fra nu af laae han hen, ſom om han ſov; hans Bryst var meget fuldt af Glim, hvorfor han trak Beiret dybt, dog følte han ſikkert kun ſaa Smertes. Lidt eſter Klokken 10 reiſte han ſig endnu ubevidſt overende, ſuffede nogle Gange og ſov heelt roligt ind, ſaa at det Vers opfyldtes paa ham, ſom han haade i Sygdommen 1851 og i denne ſidſte ofte havde gjentaget: „Gjennem Dødens Døre kan du i Drøm os føre; da ere vi tilfulde frie.“

Fra nær og fjern kom mange af hans Venner, for at ledsage hans jordiske Levninger til deres ſidſte Hvileſted. Han laae hen ſom en Sovende. En ſalig Guds Fred hvilede paa hans ſmilende Anſigt, og med Rette maatte man her ſige: Død, hvor er din Braad? Helvede, hvor

din Seier? Døden havde ikke paatrykt ham sit Stempel, men en blid Hensoven i Herren havde gjort Ende paa hans Dage og henflyttet ham i de evige Boliger, hvor han nu klarligen seer Gud Ansigt til Ansigt og med himmelske Læber synger den nye Sang for Lammets Throne.

Efterretningen om hans Død udbredte sig snart over hele Landet, og saavel verdslige som kristelige Dagblade bidroge væsentlig dertil. Af et Stykke om ham i en dansk Avis anføres her følgende Sætninger: „— Han var en ualmindelig begavet Mand, med en stærk og glødende Tro, ja man tør sige om ham, at han mægtig dreves af Guds Aand. Salighedens Sag, Menighedens inderligste Vækkelse var Eet og Alt for ham, han levede og aandede kun for den, og uforsærdet kunde han derfor træde op, hvorsomhelst det skulde være. Jeg hørte ham for halvandet Aar siden i Flensborg tale i en stor Forsamling af Geistlige og Lægfolk om Missionens Uundværlighed, og denne Tale greb Mange saaledes, at de aldrig siden kunne glemme dette kraftige Vidnesbyrd. — Efter at have omtalt hans Ombendelse vedbliver Correspondenten: Hele hans senere Liv bar Præget af den Iver, hvormed han tjente i Guds Rige. Han følte en levende Interesse for Alt, hvad der angik Guds Ord, middelbart eller umiddelbart; saaledes havde han samlet flere hellige Sprog i forskjellige Tungemaal, blandt andre paa Arabisk, som han ikke skræmmedes fra at ville kunne forstaae. Jeg skaffede ham paa hans bestemte Ønske et arabisk Alfabet, men Døden hindrede ham desværre i at vise, om han havde Kraft til at gennemføre et saadant Forsæt. Hans Ydre var ikke imponerende, han var af Middelstørrelse, bleg og spinkel med noget dybtliggende Dine; men naar han saa talte, skjøndt hans Stemme egentlig heller ikke var god, da følte man sig ifkun ringe ligeoverfor den Overbeviisnings Kraft, som laae i hans Ord og straalte fra hans Afsyn. —“

Meddelelsen har i Ovenstaaende forsøgt paa, i simple Træk at tegne det Billede, som Sommers Personlighed og Virken lod tilbage i hans Sjæl. For dem, som kjendte ham, vil det vist ei være tilstrækkelig, og Andre ville neppe

ved Læsningen kunne komme til ret at vurdere denne Mands Betydning for Guds Rige. Men ligemeget, naar det blot kan opnaaes at kalde den Itrængde, varme Erin- dring om Sommer herved tilbage i deres Indre, som kjendte ham, saa vil den Helligaand vistnok ved Læsningen gjøre sin Gjerning, og stille os for Die, at vi, saa- mange som have fundet Frelse i Christi Blod, her skulle hængse med ganske Hjerte ved vor Forløser og have et saligt Liv, saa vore Ord og vor Bandel vidner for al Verden om Syndervænnens Dyder, til vi hist blive for- samlede til alle Guds Folk i Himlens Paaftuner, for Guds og Lammets Throne. Sit Levnetløb, som vor dybt savnede Sommer efterlod i Håndskrift til Aaret 1840, har jeg ikke haft Leilighed til at læse; det vilde ogsaa blot have gjort Optegnelsen af disse Skitser van- steligere, da det fra først af egentlig blot var Hensigten i en Slags Forklæret til „Beskuelsen af Herren“ at omtale Sommers Hjemgang og Omvendelsehistorie, af hvilken sidste hans ældste Datter havde den Gødsbed at sende en Afskrift af hans Optegnelser. Men da her lidt efter lidt fandtes saa mange deilige Breve af ham og Andre raa- dede til, saa blev det da lidt længere, hvoraf det nu maaskee bedre vil kunne sees, hvorledes han umiddelbart og middelbart har været det velsignede Redskab til Manges Omvendelse og Betyrrelse i Troen. Da han har digtet mange smukke Sange, saa vil det uden Tvivl ligeledes interessere, naar her til Slutning følger en Afkeds- sang af Sommer, og det endda hans eneste danske Psalm.

Ru reiser De til deres Kjære hjemme,
 Og maaskee sees vi aldrig mere her,
 Dog kan i Hjertet vi Dem ikke glemme,
 Fordi De har vor søde Frelser kjær.
 Det var os dog saa stor en Fryd og Glæde,
 At finde Dem paa Salighedens Vej,
 At høre, at De efter Sul og Græde,
 Af ham blev elsket, som forsmaaer os ei.

Ru veed vi, at De staaer i Herrens Pleie,
 Og at De gaaer barnligt om med ham.
 Vi veed, at De paa Deres Fremgangs Vej
 Velsignes skal: Han sørger for hvert Lam.
 Naar De blot bliver ved den gode Hyrde
 Med Bon og Vængsel, o han er dem nær!
 Og hvert Dag kan De, selv med Tryk og Byrde,
 Da altid føle, at han har Dem kjær.

Dg skeer det, at De ei den Tro kan finde,
At Herren elsker Dem saa inderlig ;
Vil da Guds Fred ei boe i Hjertet inde,
Saa beder vi: henvend Dem hjertelig
Til Korsets Træ, hvor Jesus for Dem blødte,
Hvor Kjærligheden viser sig saa stærk,
Han elsker sig jo og for Dem til Døde,
Dg De er frelst ved hans Forsoningsværk.

Bestuelsen af Herren.

Et Foredrag over 1 Joh. 3, 2.

Vi skulle see ham, som han er.
1 Joh. 3, 2.

Hvilken livsalig Udfigt, mine elskede Brødre og Søstre! Naar vort Jordeliv er tilende, skulle vi see ham, som han er.

Men hvorledes skulle vi see ham? I hvilken Skikkelse vil han fremstille sig for vore Dine?

Disse Spørgsmaal trænge sig frem til vor Overveielse, idet vi indlade os paa Betragtningen af disse kjære Bibelord. Vilde vi erfare noget Bist desangaaende, saa nytter det os lidet, at vi see os om paa den menneskelige Videns Omraade; thi derfra vilde vi vende tomme tilbage. Et dyrebart Herrens Vidne, der havde gennemvandret Filosofernes Systemer, yttre sig i en Psalme saaledes:

Træt lagde jeg min Stav og standsed' mine Fjed,
Thi, hvor jeg end gik hen, jeg fandt dog ingen Fred;
Da hvidskede en Stemme: „vov end en Gang, den sidste,
Til „tornekronet“ Mand, maaskee han Raad dog vidste!
Fornuften maatte tie — jeg greb en bedre Vygte,
Gik saa den Gang endnu — og fandt Alt hvad jeg søgte!

Saaledes fandt han Sandheden og Sjælefreden.
Det siger ogsaa Brødremenighedens Sanger:

Jeg drog i Aand saa vide,
Dog lægtes ei min Kvide;
Til sidst drog jeg til Golgatha,
Der hentede min Fred jeg fra,
Ja, Gud skee Tak!

Ogsaa vi, mine Elskede! forblive ubisse, naar vi ikke hente Svaret paa vore Spørgsmaal hos den „Torn-

nekronede", paa Golgatha. Kristus den Korsfæstede er bleven os Viisdom fra Gud. Men hans Viisdom aabenbaredes sig i den hellige Skrift.

Hvad svarer den hellige Skrift paa vore Spørgsmaal? Vi læse Ap. Gj. 1, 11: Da Herren vor hoflovede Frelser opfoer til Himlen, stod der to Engle, der tilraabte de forbausede Disciple: „Denne Jesus, som er optagen fra Eder til Himlen, skal komme igjen saaledes, som I have seet ham fare til Himlen“. Altsaa i den Stikkelse, i hvilken de saae ham, da han opfoer til Himmelen, skal han engang komme igjen, og i den Stikkelse befinder han sig endnu. Nu læse vi i de sidste Kapitler af Evangelierne, hvorledes han efter sin Opstandelse viste sig for sine Disciple. Han kom og stod midt iblandt dem med sit forklarede Legeme, de saae Bunderne i hans Side, Hænder og Fødder. Thomas stulde endogfaa stikke sin Finger i Naglegabet og række sin Haand hen og stikke den i hans Side. I denne Stikkelse foer han til Himmels og i denne Stikkelse sidder han paa sin Herligheds Throne.

Jesajas saae allerede i Anden hans Bunder. Kap. 53, 5. Sacharias saae Bunderne i hans Hænder. Kap. 13, 6. Herren taler selv til ham: De skulle see mig, i hvem hine have stunget. Kap. 12, 10. Vidnesbyrd om, at han i denne Stikkelse sidder paa sin Herligheds Throne, afgiver den nye Sang, som de mange Tusinde Gange Tusinde synge for Lammets Throne, naar de med en Røst som Lyden af mange Bunde udraabe: „Lammet, som er slagtet, er værdigt at annamme Magt og Rigdom og Viisdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse!“ (Aabenb. 5, 11-12). Vore Psalmer af Bidner, der vare oplyste af Guds Helligaand, fra gammel og ny Tid vidne det Samme. I gamle Dage sang man allerede:

Hist over Stjerner paa Thronestol
 Nu funkle hans Bunder som blændende Sol!
 Vi skal de Dine see, som tidt i Taarer flød
 For Hjertets Trodsighed og al vor Syndenød,
 Jamret endnu: vi skal de Bunder skue,
 Som ene kan befrie fra Helveds svare Due!

Ja saaledes skulle vi see ham: i den evig skønne Forsonersstikkelse, i hvilken han saa kjærligt har udgydt sit Blod for os paa Korset. Elskede! hvorledes ville vi

have det, naar vi naaa saa vidt. O salig Forsmag af hiin Glæde, men endnu fatter jeg det ei! — —

Dog! bliver denne salige Betsuelse af Frelseren i hans Marterstikkelse, i hans Marterstjønhed alle Menneſter til Deel? O hvor gjerne saa vi dette! Men desværre forholder det sig ikke saaledes. Den hellige Skrift taler med den meest afgjorte Bestemthed om, at en Deel af Menneſkene indgaaer til det evige Liv, men at den anden Deel hjemfalder til den evige Pine. Paa hiin store Dommedag vil han sige til dem paa den høire Side: „Kommer hid til mig, I min Faders Betsignede og arver det Rige, som Eder var beredt, før Verdens Grundvold blev lagt!“ og til dem paa den venstre Side: „Gaaer hen I Forbandede i den evige Ild“, som er beredt Djæveln og hans Engle.“ Saa gives der de „Herrens Betsignede“ og „Forbandede“ (Mt. 25, 34 ff.)

Der vil det jo være skrækkeligt at blive regnet blandt de Forbandede, og vi spørge: Hvorledes ville de see Herren, der som Forbandede blive henvisste i den evige Ild? Foruden det, der ellers bliver sagt om deres Tilstand i Skriften, læse vi i Mt. 24, 30: „og da skal Menneſkens Søns Tegns aabenbares i Himlen, og da skulle alle Jordens Slægter hyle, og de skulle see Menneſkens Søn komme i Himmelenes Skyer med Kraft og megen Herlighed“. Altsaa hyle skulle de, naar de see Frelseren med hans forklarede Legemes Tegns, og de skulle sige til Bjergene: falder over os og skjuler os for Lammets Brede (Luc. 23, 30. Aabenb. 6, 16.) En fortvilet Tilstand i Sandhed! Frelseren aabenbarer sig i sin Herlighed og Magt som den Korsfæstede og Verdens Forsoner, og da begynde Folkene at hyle og de ønske, at Bjergene maatte skjule dem. Hvorfor denne Fortvilelse, den har ingen anden Aarsag end denne: fordi de elskede Mørket mere end Lyset, er deres Forstand bleven formørket og ere de blevne fremmede for Livet af Gud, de, hvis Bug er deres Gud, som søge Være i deres Skjændsel og som tragte efter de jordiske Ting, de, om hvem Paulus siger med Taarer, at de ere Christi Korsens Fjender. Philip. 3, 18. Dem er den korsfæstede Frelser en Forargelse og en Daarlighed. Synet af den ogsaa for dem blødende Frelser var dem utaaleligt; derfor er det et skrækkeligt Syn

for dem, naar Herren nu virkelig aabenbarer sig med Bunden i sin Side. En Jesu Christi Stridsmand siger derom: Den, som ikke her har fundet sig tilrette med Bunderne, han vil med Skræk ønske, at Bjergene maae skjule ham. De derimod, som i Følelsen af deres Synd og Elendighed vende sig til Syndernes Frelser, blive frelst ved hans Bunder og derved finde Freden og Saligheden, — for deres Sjæl bliver den Korsfæstede en Indlingsgjenstand, med hvis Betragtning de allerede her saa gjerne bestjæftige sig. Disse glæde sig ved hans Aabenbarelse, medens de Andre hyle. Hvorledes? Naar min Sjæl ikke allerede her forluster sig med den korsfæstede Frelser, saa skal jeg, naar han kommer igjen, med Skræk og Hølen fare til Fordømmelsen?! — Anderledes er det ikke. — — Saaledes taler den hellige Skrift, saaledes maa det efter Sagens Natur være. Den hellige Skrift beskriver de fuldkommede Retfærdiges Salighed ikke anderledes, end at den bestaaer i en evig Tilbedelse af det slagtede Lam under salige Lovsange og uophørligt Hallelujah, Svar Dig nu selv; naar det „slagtede Lam“, hans Marterstikkelse, hans Bunder her ere Gjenstande, der vække den Modvillige; naar du, saasnart der er Tale derom, gjør en Mine, som om du hørte noget Ulideligt; naar du henregner alt Saadant til Sværmeri og seer derpaa med Foragt, siig, maa du da ikke nødvendigviis blive forstræffet, naar alt dette paa hiin Dag fremstiller sig lyslevende for dig i guddommelig forklaret Majestæt? Vil det kunne være en Salighed for dig at tilbede det af dig foragtede Guds Lam, der er slagtet for os, og i denne Tilbedelse at tilbringe Eviigheder? — Viskelig ikke! — Dit eget Hjerter vil give dig det Bidnesbyrd, at Sliat ikke vil være nogen Salighed for det. Ja! en uhyggelig ængstelig Følelse vil allerede nu paakomme dig, naar Muligheden af hans herlige Aabenbarelse stilles dig for Die.

Det maa komme dertil med os, mine Kjære! at den korsfæstede Frelseres Stikkelse bliver en Indlingsgjenstand for vor Sjæl; ellers er der ingen Salighed for os. Det maa blive med os, som det var med den kjære Paul Gerhard, naar han synger:

Til Sjæl og Legeme stilles ad
Et Jesu Død paa Kors den Mad
Min Sjæl kun vil begjære!

Ja, derom vil jeg henrykt tale
 Og den Enhver for Dine male,
 Hvor jeg saa end mon være!

og en Anden:

Hver Gang min Psalmevang den toner
 Jeg prise vil din Død, Forjoner!
 Fra Morgenstund og indtil Kvæld
 Speil dine Bunder i min Sjæl!

Men naar dette nu er en aldeles uafviselig Betingelse for vor Salighed her og hisset, hvor kan det da være, at saa mange alvorlige gudfrygtige Folk, som dog søge Saligheden, vandre hen uden at have Frelseren i hans Lidelse og Død som en Indlingsgjenstand for deres aandelige Dø? — Det forekommer mig, min Kjære! at dette Spørgsmaal er af stor Betydning for os Alle. Lader os derfor gaae ind derpaa og fremhæve Grundene til, at der er saa Mange, som ikke have vundet Frelseren kjær i hans Skjønhed som lidende Frelser.

Aarsagerne til denne Mangel ere vistnok meget forskjellige hos de forskjellige Sjæle; dog lade de sig henføre til nogle Hovedklasser, af hvilke jeg navnlig skal omtale tre, nemlig: Bantroen, Gjerningsretfærdigheden og Syndekjærheden.

Først betragte vi da: Bantroen eller Samsundet med Løgnen som Aarsag til, at I ikke have den Korsfæstede som en Indlingsgjenstand for Eders Sjæls Dø. I ville maaskee undres over, at jeg vil besyldte Eder for Bantro, for at staae i Samsund med Løgnen, da I dog, idetmindste Mange iblandt Eder, mene ikke at kunne blive regnede i Bantroses og Løgneres Tal. Nei, mine Kjære! iblandt dem regner jeg heller ikke Eder Alle. Hvorledes kunde jeg det! Jeg veed, at Herren har begyndt sit gode Værk hos Mangen iblandt Eder, hos Mangen har viist sig udholdende i sin Gjerning. Men hører alligevel! Lader os først søge, idet vi ville tale om Bantroen, at tydeliggjøre os Begrebet Tro, og lader os dertil gribe et Exempel udaf Livet. En Morgenstund kom der en Mand til mig og bad mig om at besøge hans Kone, der trængte til et Trøstens Ord og ønskede at tale med mig. Jeg fulgte med ham. Konen sad i Sengen, vred sine Hænder og streg: Fred! Fred! Jeg sukkede til Herren med Bøn om, at han vilde indgive mig, hvad jeg skulde tale, og

afbrød derpaa hendes heftige Væsen med det Spørgsmaal: Troer de, at vor Herre Christus er død for vore Synder? Hun saae roligt paa mig og svarede: Ja. Derefter begyndte hun at tale om sin Mand og nævuede derhos forskjellige Synder, som hun havde begaaet imod ham. Jeg spurgte: Troer de ogsaa, at vor Herre Christus er død for disse Synder, som de nu har begaaet, og at de derved ere blevne dem fuldkommen forladte! Nei! lod hendes Svar. See! her have vi en Forskjel paa Tro og Tro. At Christus er død for vore Synder, bejaede Konen; men da der blev Tale om hendes egne bestemte Synder, sagde hun: Nei. Hvorledes staaer det nu til med Eder? Tillader mig at gjøre Eder opmærksom paa Eders indre Livs-Erfaringer. I ere forhaakentlig ved den Helligaands utrættelige Arbejder komne til Eders Synders Erkjendelse. I føle ogsaa Syndens Forbandelse og dens Angest. I ville indrømme mig, at der med denne Følelse er forbunden en Sky, som søger at holde Eder borte fra Frelseren. I ville, især naar Synderne gjentage sig for stærkt, erfare, at I ikke kunne overvinde Eder selv til strax at gaae til Frelseren med al Eders Nød og Glendighed. En indre Stemme siger Eder, at I ere for slette, for afstøpelige til, at I kunne blive antagne af den hjære Frelser. Og ikke sandt?! saa gaae I i Timer, i Dage, i Uger hen i mørke Tanker. Saa plage I Eder med, at der ikke er nogen ret Alvor hos Eder, at I dog gjør det altfor grovt, saa slette er Andre heller ikke, Eder kan Frelseren slet ikke forbarme sig over, Eder kan han ikke elske o. i. v. Dyrebareste Sjæle! Er det Tro? Kommer ikke Bantroen frem der endnu? Staaer I ikke der endnu i Samsund med Løggen? Eller ere saadanne indre Stemmer, som I sætte Lid til, af Sandheden? Ingenlunde! at I ere saa slette, det er sandt, og I ere vel endnu slettere end I tænke. Jeg holder idetmindste for, at jeg endnu ikke kjender det hele Dyb af min Fordærvelse, og altsaa er meget slettere end jeg forestiller mig det. Men at Frelseren derfor ikke kan eller vil tage sig af Eder, det er ikke sandt. Siger vor Frelser, siger den hellige Skrift det nogensteds? Vi svare: Nei! Indbydelserne til Synderne af enhver Art, fra den groveste Forbryder til den selvretfærdigste Dydsbælt, ere alle saa almindelige, saa ganske uden Betingelser

(alene den undtagen, at vi maae komme), at vi maae forundre os. Lad os høre Frelseren selv, Matth. 11, 28: „Kommer hid til mig alle I, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile.“ Og Joh. 6, 37: „Den som kommer til mig, ham vil jeg ingeniunde kaste henud.“ See! der gjør Herren ingen Undtagelse. Ja han siger allerede i det gamle Testamente Jesf. 65, 2: „Den hele Dag udstrækker jeg mine Hænder til et udydigt Folk, der vandrer efter sine egne Tanker“, og raaber endogsaa: „Vender om, I frakaldne Børn, saa vil jeg helbrede Eder for Eders Udydighed!“ Jerem. 3, 22. Og hvor mange Steder lod der sig ikke endnu anføre, som paa den kjærlighedsfuldeste, meest indbydende Maade sige det Samme! Læs kun Lucas 15, hvorledes Jesus bevidner, at han er kommen for at søge og saliggjøre det For= tabte. Men bevidne ikke disse Herrens Ord det Mod= satte af hvad I mene, naar I sige: Han kan ikke antage sig mig, fordi jeg endnu er saa og saa syndig? Og naar I troe dette i Timer, i Dage, i Uger, have I da ikke endnu et vist Samfund med Løgnen?

Men maaskee vender I Eder om paa den anden Side og siger: havde jeg kun mere Kjærlighed, mere Nid= kjærhed, mere Narvaagenhed, gjorde jeg kun Mere for Frelseren og hans Rige o. s. v., saa vilde han vel kunne tage sig af mig. I Kjære! Det er jo det selvsamme Sprog. Hvor forlanger da Herren alt dette, førend han antager sig En. Jeg kjender ikke et eneste Bibelsted af den Art. Kan I anføre mig endog kun et eneste, hvor Herren siger: Vel antager jeg mig Eder, men kun, naar I ikke have begaaet den og den Synd, eller naar I medbringe saa og saa megen Kjærlighed, eller de og de gode Egenstaber — saa tager jeg mine Paastande tilbage. Dog Gud være lovet! der findes intet saadant. Om Synden imod den Helligaand kan her ikke være Tale; thi den, der har begaaet denne Synd, kommer slet ikke, og den, som ikke vil komme, han kan naturligviis heller ikke blive antagen. Men den, som længes efter Jesus, sukker og stønner i bange Anger, han har ikke begaaet den Synd, som Jesus ikke kan tilgive. Ja Jesajas be= vidner: Kommer kun, siger Herren, og selv om Eders Synder vare røde som Blod, de skulle blive hvide som Sne. (Jesf. 1, 18.). Saa længe I endnu troe lige

det Modsatte af, hvad Sandhedens Mund selv siger, og altsaa have Samfund med Regnen, saa længe komme I ikke til Frelseren paa den Maade, at hans lidende Skjønhed kan blive Eder stor og kjær; thi denne bliver først en Indlingsgjenstand for os, naar vi derved have erholdt Tilgivelse for alle vore Synder. Naar vi overvældes af den Følelse, i hvilken Woltersdorf synger:

Mig Syndensbarn i Kjærlighed omsreder — Alverdens Beder,
 Det udaf Bunderne, han for mig taaler, — Saa klart fremstraaler.
 Først da kommer han til at staae i sin sande Skikkelse for vor Sjæls Die. Ikke i Syner og Aabenbaringer o. s. v. Antet af alt dette! Men ganske simpelt, omtrent (for at betjene mig af et svagt Billede) saaledes, som naar man tænker paa en kjær Ven, og hans hele Væsen da strax fremstiller sig for Sjælens indre Die.

Jeg tænker, at I nu indsee, hvor Bantroen stifter, og at den er Skyld i, at I ikke see Frelseren, som han er. Bort da med den Løgn, at Jesus ikke kan antage sig Eder for Eders Synders Skyld. Beder Frelseren barnlig, at han vil frie Eder for Løgnen og Samfundet med den. Anraaber ham med samme Bøn som hiin Mand, der bad: „Herre! jeg troer, hjælp min Bantro.“ Marc. 9, 24. Saa bliver han Eder allerede her uudsigelig kjær i den Skikkelse, i hvilken han engang vil aabenbare sig, og I skulle ikke, naar han kommer, forstrækkes eller hyle og sige til Bjergene: „falder over os!“ men I skulle juble og fryde Eder.

Den anden Hindring, hvorfor I ikke have Frelseren som den Korsfæstede for Eders Sjæls Die, er Gjærningsretfærdigheden eller Begunstigelsen af Hovmodet. Altsaa, ville I tænke, skulle vi ogsaa ovenikjøbet være Gjærningsretfærdige og Hovmodige? Tilgiver, mine Brødre og Søstre! Nei! heller ikke det siger jeg om Eder Alle, naar vi tage Ordene i deres sædvanlige Betydning. Dog hører til! Jeg gif engang paa Baden, i Tankerne beskæftiget med min Sjæls Tilstand, og rettede det Spørgsmaal til mig selv: Er du ogsaa virkelig et Guds Barn? — Da udgif omtrent følgende Tanke af mit Hjerte: hvorledes! skulde du ikke være et Guds Barn? Guds Ord er din Glæde, du belligholder Sabbaten, du slyr Verdens forgængelige Lyfter, er ivrig i Bønnen, gjør Meget for Guds Rige o. s. v. — Da paa engang foer

der pludselig en Lystraale fra den Helligaand igjennem min Sjæl og aabenbarede mig i disse Tanker min skjulte Gjerningsretfærdighed. Jeg troede forlængst at være bleven færdig med Bærkeligheden. Jeg ansaae ogsaa forlængst de omtalte Tanker, hvor jeg ellers traf paa dem, for forfæstelige, og nu maatte jeg mærke, at de endnu havde Rod dybt nede paa Bunden af mit eget Hjerte. Havde mit Hjerte staaet i det sande Barneforhold, saa var Svaret paa mit Spørgsmaal faldet anderledes ud. Saa vilde det have lydt: Ja! Gud stee Lov! thi du er forsonet ved Lammets Blod, derom vidner Guds Aand for dig. Og paa alt Andet vilde jeg ikke have tænkt. Seer I, mine Kjære! saaledes kan man stifte dybt i Selvbedrag. Vort Hjerte er en trodsig og forsagt Ting og bedrager os ofte. Hvorofte bedrage vi os ikke deri, at vi ansee midlertidige alvorlige Mørelser for vort Hjertes egentlige Tilstand. Tager man nøie vare paa sig selv, saa finder man, at Hjertet til en anden Tid slet ikke siger Ja til det, som man i en kraftig Anspørelsens Time dog virkelig vil.

Man finder, at man mener, at fordi man efter sin Erkjendelse er Gjerningsretfærdigheden fjendt, saa er Hjertet ogsaa befriet for denne Last; men dette er endnu langt fra ikke Tilfældet. Før man seer sig for, dukker, naar man nøie tog vare paa sine Tanker, saadan en Gjerningshelt op af Hjertet.

Lad os engang betragte Hjertets Stilling til Gjerningsretfærdigheden og dens Ledfagerste, Lysten til at hemmeligholde sin Skyld paa den ene Side i Forholdet til Frelseren og paa den anden Side i Forholdet til Brødrene. Er det lykkes Guds Aand at oplyse os saaledes, at vi ikke maale Synden med den almindelige menneskelige Aalen, men erkjender den i det Lys, i hvilket den er en Affky for Gud, og betragter man nu daglig sin Tankegang i dette Lys, saa faaer man et sørgeligt Billede af sig selv. Kommer dertil, at man i dette Lys overseer de forgangne Aar med deres Begivenheder, saa bliver vort Hjertes indre Skikkelse endnu bedrøveligere. Man erindrer sig maastee Tider, hvor man bruste op og Breden bragte En til Maseri, erindrer sig onde, ofte rasende Tanker, som dengang kredsede i os; hvorledes man vilde gjøre sig retfærdig; hvorledes man grundede

paa Skjældsord for at krænke; hvorledes man utænkte Chicane, opsogte onde Ting for at gjøre Skade; hvorledes man var tilbøielig til at staae til; hvorledes endogjaa Tanker om Mord og Selvmord lode sig tilsyne i Sjælens Baggrund. Da indseer man, at man efter Hjertegrunden staaer i lige Linie med dem, om hvem det bedder i Galaterbrevet 5., at de ikke skulle arve Guds Rige, at vort Hjerte huser Fjendskaber, Misundelse, Brede, Riv, Tvedragt, Had, Mord. Men hvad gjøre I da? stille I Eder ogsaa efter en saadan Opdagelse ærlig hen for Frelserens Ansigt med den Selvantlage: Jeg er en hadst, misundelig, livagtig Person o. s. v.; regner I hele Eders Synderegister op for ham og nævner Eder derhos ved det rette Navn? Siger I til ham: der havde jeg den onde Hensigt, og der kom det til den onde Gjerning, — og jeg siger det endnu engang: nævner I Eder tillige ved det rette Navn? Gjør I det saaledes med Alt, hvad der falder Eder ind, og beder I barnlig om Forladelse? Spørger Eders Hjerte, fjære Venner! hvorledes det staaer til dermed! Og naar det nu ikke skeer, naar I ikke fremstille Eder for ham som hadefulde, misundelige, livagtige Menneſker, men kun saadan i Almindelighed som Syndere, der ville have gjort dette eller hiint, der ikke var Ret, men I ikke træde frem for ham i eders sande Skikkelse, hvad ligger da til Grund herfor? Visstelig ikke Andet end Hoymodet, der ikke vil finde sig i at give sig blot, saaledes som det egentlig er. Og denne Holdentilbage, denne Hemmeligholdelse af Broden, dette ikke at ville fremstille sig for Gud i den sande Skikkelse, er det ikke netop det tydeligste Tegns paa Gjerningsretfærdigheden? Først hemmeligholder Gjerningsretfærdigheden Skolden, og derpaa begynder den at smykke sig. Saa svært det nu falder, aabent og ærligt at stille sig for Guds Ansigt med Brodens Synder, i Følelsen af sin Skuld, ligesaa svært falder det med Bøllystens og Gjerrighedens Synder. De Timer, da den onde Lyst drev sin hemmelige Skjændsel, træde ham vel for Die; men hvorlidet er man ikke tilbøielig til at træde frem for Frelseren med Bekjendelsen af sin Skjændsel og at nævne sig ved sit rette Navn som Bøllystning, Hoerkarl o. s. v. Eller man besinder sig paa et Bedrageri, en Løgn. Hvor nødigt gaaer man da ikke til at fremtræde for Herren som en Bedrager og Løgner

og i denne Egenkab at bede om Naade! Veed han da ikke, hvem vi ere? Hvad er da Grunden til, at man beder om Syndernes Forladelse, men ikke ærligt bøier sig for den Alvidendes Dine som en Tyv, Løgner, Vellystning, Hævngjerrig? Intet Andet end at vort hovmodige Sind vel vil ydmyge sig halvt, men ikke heelt, og at vi begunstiger Hovmodet og lader det blive i sit Skjul.

Saaledes viser man sig i sit Forhold ligeoverfor Herren. Men ogsaa ligeoverfor Brødrene bærer man sig ad paa samme Maade. Lad En komme og gøre os opmærksomme paa visse Synder, som man selv ret godt veed af at sige, og om hvilke man ogsaa i Almindelighed indrømmer, at de stikke i os, træffer man da en Ydmyghed, der stemmer overeens med Følelsen af vor Skyld? Træffer man da en ydmyg Anerkjendelse? O! hvor ganske anderledes taler ikke Erfaringen; hvilke Udflugter gjøres da ikke, hvilke Undskyldninger og Retsfærdiggjorelsesgrunde blive udtænkte? Strax tager man sin Mand i Diesyn, om der ikke ogsaa er Noget at udsætte paa ham, og derpaa rykker man frem med, hvad man har fundet, for derved at kunne retsfærdiggjøre sig selv. Hvor vanskeligt falder det ikke i Ydmyghed at tænke: Ja jeg er endnu flettere end som saa; thi hvad kommer der ikke alt frem i mit syndige Hjerte! Men Grunden til, at man ikke ydmyger sig, er Gjerningsretsfærdigheden.

Saalænge man nu, navnlig ligeoverfor Herren, kun tildeels tilstaaer sin Skyld og begunstiger Hovmoden, kommer man ikke saa dybt ned i Ydmyghed, som det er nødvendigt for at tilegne sig og smage den fulde Forsoning i Kristus. Forsoningens Blod, bliver kun stort og dyrebart for Saadanne, der føle sig fattige, elendige og nøgne. Kun Saadanne træder den Korsfæstede for Sjælens Dø, kun for dem bliver han den kjæreste Gjenstand for Tanken.

Forhaabentlig ville I nu indsee, at Selvretsfærdigheden endnu skjult kan have sit Sæde i Hjertet. Prøver Eder nu nøie i Eders Hjertes Jnderste og bekjender ærlig Eders Hovmod for Frelseren, bøier Eder uden at lægge Skjul paa Eders Synder for hans Fødder, da vil han give Eder Naade, fremstille sig for Eders Dine i sin lidende Skikkelse, og I ville synge med Sandhed:

Ham paa Korset har jeg kjær,
Jesus Christ min Brudgom er!

da ville J ikke forstrækkes, naar han engang kommer igjen, men fryde Eder og med ham indgaae til den evige Bryllupsglæde.

Den tredie Aarsag til, at ikke Frelseren som den Korsfæstede staaer for Eders Sjæls Dø, er Syndeljerheden eller Skjelmen i Hjertet.

Det gaaer dog for vidt, skulle vi nu ogsaa være Skjelmer!? Taalmodighed, mine Kjære! Jeg siger atter: Nei! Skjelmer i Ordets sædvanlige Forstand ere J — som jeg haaber — ikke. Men lad mig ogsaa tale derom og hav en Smule Taalmodighed.

Naar Guds Aand er kommen saavidt med os, at vi indsee vor Elendighed og Fordærvelse, saa arbejder den, alt efter Maalet af vor Erkjendelse og vor Kraft, med os paa Syndens Afslæggelse. Den pleier, saaledes efterhaanden, at vise os Synden i vort Hjerte i bestandig større og større Dybde. Jeg siger: saaledes efterhaanden. Vilde den vise os hele vor Fordærvelse, saaledes som den staaer for Guds Dine, paa een gang, saa vilde vi fortvible. Men derfor sørger den dyrebare Hellig=Aand, idet den kun aabenbarer os vor Fordærvelse saa vidt, som vort trodsige og forsagte Hjerte kan taale, paa det at den Traad, som allerede binder os til Herren, og som skal drage os nærmere til ham, ikke skal briste. Derpaa fordrer den ogsaa saaledes efterhaanden Syndens Afslæggelse, alt efter vor Erkjendelse og Kraft. Den begynder sædvanlig — om jeg saa maa sige — med de større Synder og gaaer bestandig videre, nedad til de mindre. Den veed nøiagtigt, hvormeget man formaaer, og retter sin Fordring derefter. Saa hedder det da snart: du har at opgive denne syndige Omgang, du maa ikke længere nyde den uretfærdige Binding, maa forsage den og den syndige Vane, og saadant Mere. Stiller nu den Helligaand denne Fordring, saa er den deri bestemt og ubønhørlig. Da maa man adlyde eller man kommer ikke af Stedet, ja man hindrer den Helligaands Arbeide eller forhærder sig imod dens Paamindelser. Vil man da ikke lade sig dømme ved Guds Aand og ikke være den hørig, saa drager den sig tilbage, man mærker tilsidst slet ikke mere til dens Paamindelser og synker atter tilbage i

Dodssojnen. Skal det indre Liv have den rette Fremgang, da kommer Alt an paa, at man retter sig efter den Helligaands Fordringer. Belforstaaet: den Helligaands Fordringer. Det forholder sig anderledes med Brødrenes Fordringer og Formaninger. Vi kjende ofte ikke og tage ofte ikke Hensyn til Erkjendelsens og Kraftens Maal. Dverstiger vor Fordring nu dette Maal, saa er den sædvanlige Følge den, at de, som ere foreholdt deres Synder, ikke ville lade sig sige, retfærdiggjøre sig og blive fornærmede paa os. Saa kan det ogsaa skee, at vi blive fortrydelige over, at de ikke ville tage imod vor velmeente Formaning. I saa Fald fordærve vi ofte mere, end vi gjøre godt, fordi vi tage for lidt Hensyn til Personernes Erkjendelse og Kraft. Saaledes ikke den Helligaand. Den veed, hvad vi formaae. Kommer den nu med en Fordring som denne: denne eller hiin Lyst og Begjærighed tør du nu ikke mere tilfredsstille; denne eller hiin jordiske Fordeel, som ikke er reen, skal du lade fare; nu belligholder du hele Sabbatsdagen; nu maa den onde Tale om Andre og Spøg og Narrestreger høre op; nu maa du ikke længere tilfredsstille din Forsængelighed, din Pyntesyge, ikke længere ville være mere end Andre; nu ydmyger du dig og lever ikke længere paa spændt Fod med den og den; nu maa du ikke længere give efter for Mennekesfrygt, men maa træde frit frem med din Bekjendelse, at du hører mig til; nu maa du gjøre mere vel, være mere gavmild; nu maa du bruge din Tid bedre og ikke længere tilbringe hele og halve Timer, saaledes som du gjør, eller hvad den Helligaand ellers kan have at afgjøre med hver Enkelt i hans Tilstand, — saa kommer det an paa, om Hjertet er oprigtigt og vil adlyde eller ikke. — Ere vi oprigtige, saa stiller Sagen sig paa følgende Maade: Til alle Fordringer, der af Guds Aand stilles til vort Hjerte, sige vi strax: Ja! og ville gjerne lyde, endstjøndt vi vel føle det Svære i Opgaven. Snart lærer ogsaa Erfaringen os, at vi, overladte til os selv, ikke komme tilrette dermed. Men vi vide ogsaa, at Herrens Kraft kan være mægtig i os. Man griber da til at bede om Kraft, om Hjælp til at kunne adlyde. Man beder og sukker: kjære Herre! hjælp mig dog med at undertvinge den onde Lyst og Begjærighed, som jeg ikke længere tør tilfredsstille. Man

begynder at jamre sig, naar noget Saadant igjen vil til at røre sig i Hjertet, og raaber atter: Herre hjælp! — I det man nu bøier sig, seer man sin fordærvede Tilstand. Kun Naaden kan trøste og læge os. Det erfarer man bestandig tydeligere. Man skriger om Naade og Tilgivelse. Herren: bærer saadanne Bønner, man erholder Tilgivelse og Fred og erfarer, at heri ligger Kraften skjult til at døde Synden. Man vinder Seir ved Jesum Christum, vor Herre. Alligevel vender Begjærligheden vel undertiden tilbage, men man anseer den for en Fjende og erholder paany i Bønnen først Tilgivelse og derpaa Kraft. Paa denne Vej gaaer man frem, og Synden mister sin Kraft. Saaledes gaaer det med den syndige Lyst og saaledes ogsaa med den syndige Binding. Føler man sig i sit Indre forpligtet til at opgive en jordisk Binding, der — om endog kun paa en sin Naade — er forbunden med Uretfærdighed, saa indfinder der sig altfor let Frygt for, at man da ikke kan faae sit Udkomme. Et oprigtigt Hjerter skammer sig ved en saadan Mangel paa Tillid til sin Guds Forsjorg, beder om Tilgivelse for sin Mistro og om Kraft til at beseire Frygten og Bekymringen. Herren bønhører. I en stærk Time sønderbryder man de hæmmende Forhold og affjærer saa meget som muligt Fristelsen Veien. Fristelsen, Bekymringen vender vel atter engang tilbage, men man veed, hvor man kan hente Kraft til at staae den imod. Herren giver bestandig Seir paany. Da lærer man ogsaa hans underlige Naader at kjende; paafaldende Bønhørelser styrke Sjælen, og Bekymringen mister mere og mere sin nedtrykkende Magt. Tillid til Gud træder i dens Sted. Samme Vej slaaer et oprigtigt Hjerter ind paa, naar Guds Aand nøder det til at forsones sig med Nogen. Det trodsige Hjerter værger sig vel derimod, men man føler, hvad det er for en Synd, man henter Tilgivelse og Kraft. Da er man ydmyget, Herren giver Keiligheden til at række Fjenden Haanden, og glad griber man den. Saaledes omtrent gaaer det til, naar Hjertet er oprigtigt til at følge de guddommelige Paamindelser.

Men er Hjertet ikke oprigtigt, saa gaaer det anderledes til; saa viser Syndelsheden eller Skjelmen sig. Med Synden kan man vel blive færdig, derfor er der Naad hos den, der har udsonet og baaret den; men ikke

saa let gaaer det med Syndefjærligheden; thi der har Hjertet ingen Tilbøielighed til at adlyde den Helligaands Fordringer. Medens nu et oprigtigt Hjerte erklærer sig skyldig og beder om Kraft imod Synden, saa gjør derimod et Hjerte, der har Synden kjær, sig Umage for at undskylde sig og saavidt muligt at finde Grunde, som befrie det fra den ubehagelige Nødvendighed at adlyde. Gaaer nu Guds Aands ubøielige Krav ud paa, at visse Lyster og Begjæringer ikke længere maae tilfredsstilles, saa sætter man sin Forstand i Virksomhed for at opsoge Grunde, der tillade os at tilfredsstille samme. Saa faaer da Fornuften, som Luther engang har kaldt en gal blind Nar, snart travlt med at hjælpe. O, tænker man, det ligger nu saadan engang i vort Temperament, fuldkomne blive vi dog ikke; det er nu engang det menneskelige ved os; det gjør den og den ogsaa, og han er dog kommen meget videre og er meget lærdere end jeg; Noget maa Mennesket dog ogsaa have, skal man tilsidst ikke kunne gjøre det engang? Saaledes blive da Aandens Paamindelser viste tilbage, saalænge til man igjen ligegyldig kan leve fort i sin Synd. Men kjære Venner! er der nu ikke en Skjelm i Hjertet? Man kommer til Herren for at blive fri for sin Synd; men naar Guds Aand saa siden paaminder og revser os, for at vi skulle lade Synden fare, saa opbyder man Alt, forat man kan beholde den kjære Synd og tilfredsstille sine Lyster. O du bedrageriske Hjerte! (Jerem. 17, 9.). Paa samme Maade som med Lysterne og Begjærlighederne gaaer det med det jordiske Sind. Kræver da Guds Aand, at vi skulle opgive dette eller hiint Erhverv, fordi det paa en eller anden Maade er uretfærdigt, saa tager et Hjerte, der ikke er oprigtigt, heller ikke her sin Tilflugt til Herren for gjennem Bønnen at erholde den fornødne Kraft, den styrkende Tillid, men grunder paa, hvorledes det kan undskylde sig. O, siger man, det gjøre jo Alle; vær heller ikke altfor retfærdig og altfor viis! naar jeg skulde opgive det, saa kunde jeg jo slet ikke komme igjennem Verden o. s. v. Saa maa den indre Paaminder tie stille, og man farer fort i sin Uretfærdighed, og kan man alligevel tilsidst med koldt Blod bestjæftige sig med Læsning i Guds Ord og tage Deel med i de gudstjenstlige Handlinger. O! du bedrageriske Hjerte! — — Eller

Herrens Aand kræver Helligholdelsen af hele Sabbaten, fordi Herren har befalet: „Kom Sabbatens Dag ihu, at du holder den hellig“. Der har man nu Herrens udtryffelige Bud. Men dets Opfyldelse fordrer Opoffrelse, Selyfornægtelse, ja medfører endogsaa Fjendskab fra Ens Nærmeste. Dette er ubehageligt. Nu hvorledes reder man sig da ud deraf? Man grunder paa Undskyldninger og finder dem. Da hedder det: vi staae jo ikke længere under Lov; vi leve i den kristelige Frihed; jeg kan godt have Gud i Hjertet, ligesaa godt som de, der ikke arbeide. Saa er Guds Bud ugyldigt, og den gamle Slendrian er retfærdiggjort, og derhos forelyver Skjelmen i Hjertet Eder, at I ere ganske gudfrygtige Folk. O, du bedrageriske Hjerter! — Eller man bliver paamindet om ikke længere at tjene Mennekesfrygten, men frit at bekjende Herren for al Verden. Men det bringer megen Uleilighed. Snart veed man at overtlyde sig om, at man ikke har nødvendig at gjøre saa meget Bæsen af Religionen, og at man ganske godt kan tjene sin Gud i Stilhed. Saa behøver man ikke at bøie sig for Herren og bede ham om Naade og Kraft og heller ikke at udsætte sig for saa mange Ubehageligheder. Eller Herrens Aand kræver af os, at vi skulle forsones os med Nogen, bøie os og leve i Fred med alle Mennekes. Man vil nødig til det. Det høymodige Hjerter vaander sig derved. Hvad er der nu for Naad? Man mener da: man kan dog ikke finde sig i Altting, man er i den bedste Ret o. a. desl.; man vil ikke lade sig dømme af Guds Aand, den revsende Stemme maa tie og lade Hjertet i Ro. See der det uærlige Hjerter! Dog endnu listigere veed Skjelmen i Hjertet at bære sig ad. Ofte, naar Guds Aand kommer med sine Fordringer, siger eller tænker den slet Intet derimod, men tier stille og leder Tankerne snarest muligt bort fra Sagen, adlyder altsaa ikke og dæmper saaledes den Helligaand.

Mine Kjære! prøver nu engang alvorlig Eders Hjerter, om ikke ogsaa I finde noget af det, jeg her har nævnet, i Hjertedybet. Og hvordan forholder det sig da, naar I sige til Eder selv: jeg har dog en god Villie; naar I sige til Gud og Mennekes: jeg vil jo dog saa gjerne, vil være fri for Synden og leve for Frelseren, og I dog ikke have Lust til at rette Eder efter den

Helligaands Fordringer, men benytte alle mulige Undskyldninger for at trænge de indre Paamindelser tilbage? Stifter der ikke en Skjelm i Hjertet, der bedrager Eder? Gjører Eder dog Umage og prøver, hvorledes det staaer til med Eder i denne Henseende, og finder I en Skjelm i Hjertet, o saa skjuler den ikke, men bringer alle Bedragerere, hvor de dukke op, til Foden af Jesu Christi Kors, at det der kan blive gjort af med dem.

I ville indrømme mig: saalænge Syndeskjærligheden, en saadan Bedrager, bufer i Hjertet, kan man umuligt vende sig til Frelseren med oprigtigt Hjerte, og saalænge kan Frelseren i sin forsfæstede Skikkelse ikke blive nogen Indlingsgjenstand for vor Tanke.

Jeg har nu forsøgt saa nogentunde at gjøre opmærksom paa Hovedaarsagerne til, at vor Herres og Frelseres lidende Skikkelse for saa Mange endnu ikke er bleven deres Sjæls Indlingsgjenstand. Herren skjænke sin Belsignelse til denne Betragtning. Skulde det have haft Skin af, at jeg talte ned fra en svimlende aandelig Høide, saa maa jeg bemærke, at det ikke er saaledes. Ogsaa i mit Hjerte rører sig den Fordærvelse, som jeg har skildret; men det holder mig ikke tilbage fra at blotte vor Skam og Skade, paa det at vi Alle med hverandre kunne komme til en bestandig større og større Selverkjendelse, og paa det at Korset paa Golgatha bestandig klarere og fuldeligere kan lyse for os.

Bantro, Gjerningsretsfærdighed og Kjærlighed til Synden ere vore farligste Fjender. I Tillid til egen Styrke at optage Kammen med dem, dertil raader jeg Ingen; at iagttage deres Rørelser i Hjertet og, saasnart de vise sig, da at ile med dem hen til den, der har Magt til at døde dem, hen til den, der kan give os Tro og et oprigtigt Hjerte, der bader Synden, det er min inderlige Bøn til Eder. Viser der sig Tanker, der ikke stemme overeens med vor Herres og Frelseres Tanker, ja ere lige imod hans Aand og derfor Vøgne, stammende fra Djævelen, Vøgnens Fader, saa skjænter dem intet Gøds, troer dem ikke, men klager dem strax for Frelseren, saa ville I atter bestandig blive dem kvit. Duffer der f. Ex. en værkhellig Tanke op i Hjertet, o da taaler den ikke, viser den kjære Frelser denne Tanke, gaaer med den til Golgatha og lader den

døde. Kommer der en saadan Skjelm tilsyne, som vil være Synden kvit idag, naar den trykker, og imorgen ingen Lyst har til at følge Mandens Naamindelser, forsage Synden og bede Herren om Kraft, o I Brødre og Søstre, slæber den til Golgatha, aabenbarer den for Frelseren, og hans Lidelse og Død dræbe den i Eder!

Bære I Eder saaledes ad, da ville I bestandig have Anledning til i Jesu Blod at søge Tilgivelse for Eders Synder, og da ville I ogsaa erfare, at Jesu Christi Guds Søns Blod er Kilden til Eders Synders Renselse. (1 Joh. 1, 7). Da vil Herren i hans forskæftede Skikkelse blive Eder kjær og bestandig kjærere. Da ville de Bunder, som allerede Jesaias og Zacharias saae i Manden, som de fuldendte Retfærdige og alle himmelske Hærskarer besyngte ved Pammets Throne, som alt her bleve besungne af Tusinder Gange Tusinder, fordi deres Blik med Glæde var rettet paa dem, — da ville disse Bunder i forklaret Skikkelse træde frem for Eders Sjæls Dø.

Da skal vi glæde os
 Og ei for ham forstrækkes,
 Naar Herren bryder frem,
 Nei, Hænderne udrække
 Til ham, som til vor Ven,
 Paa hvem vi her har troet
 Og sultet efter ham,
 Der her i os har boet.

Da sigte vi med Johannes: „Vi skulle see ham, som han er“. Hallelujah“!

Ps. 45, 10. 11. 12.

„Kongens Døttre ere iblandt dine ypperlige Qvindfolk; Dronningen staaer hos din høire Haand i kosteligt Guld. Hør Datter! og see til, og bøv dit Dre, og glem dit Folk, og din Faders Hus: saa skal Kongen faae Lyft til din Deilighed; thi han, han er din Herre, og du skal tilbede ham“.

Hør Datter! hvo der falder paa dig; kjender du hans Stemme? Veed du ogsaa hvad han vil? Han, Kongen, din Konge! den Deiligste blandt Menneskens Børn, hvid og rød, udvalgt blandt mange Tusinde: Og hvo er da du! en aldeles uværdig Madise og Jordklimp, et forbandet Synde-Madsel, et Djævels Billede, en Grube og Pyt fuldt af allehaande Ureenligheder og Stank, døv, blind, lam, nogen, fuld af Bylder, Saar og Spedalskhed. Saaledes ligger du benkastet paa Marken i dit Blod. Tænk du nu kun selv engang efter, saa skal du neppe kunne begribe det, hvad saadan en Konge, den Allerdeiligste blandt alle Deilige, kan have at tale med dig. Men hvor vil du da først ret stamme dig, naar han taler og aabenbarer i dit Hjerte, hvad han vil. Jeg vil, siger Herren, trolove mig med dig. Herre! hvor kan det være muligt i den Jammer og Glendighed, som jeg ligger udi. Lad det ikke forvirre dig, og sørg ei derfor; thi jeg veed vel Naad derfor. See, min Kjærlighed er gaaet saa vidt, at jeg haver udgydet mit Blod for dig. Det er en underlig Ting! det gjør dig levende; det renser dig fra al Ureenbed; det læger alle dine Bræk; det klæder dig med Saligheds Klædebon, med min Ustøvels Kjortel, med den kongelige purpurfarvede Klæde dragt, som er min Retfærdighed, og da er du for mig bleven den Allerdeiligste. Indvortes herlig udstaferet med Guldensstykke. O kjære Sjæl! du er udvalgt til en Brud for den allerhøieste Monark. Han lader anholde om dit Hjerte. Han begjærer ikke, at du skal føre ham meget Guds til. Nei, han holder og elsker dig høiere end sin Himmel; han forlader sin Throne, gaaer ud fra sin Faders Skjød, han forlade, han udtømmer sig selv, han aftræder frivillig det fuldkomne og bestandige Brug af sin guddommelige Majestæt og Herlighed, og den uforanderlige Nydelse af den deraf flydende Salighed, Fryd og

Fornøielse. Han kommer og paatager sig din elendige menneskelige Natur, og ydermere i en Tjeners Skikkelse, i syndigt Kjøds Lignelse; han bliver i dit Sted det, som du var, den allerforagteligste og uværdigste, fuld af Smerter og Sygdomme: hans Kræfter vare borttørrede som Græs: nogen og blottet lod han sig hudflette og tornekrone; farvet i sit eget Blod, lod han sig ophænge imellem Himmel og Jord, som en forbandet Ting. See, du Zions Datter! kjender du denne blodige Brudgom? Seer du, hvorledes han er bleven dig lig. Lige og lige passer sig gjerne bedst sammen; du tør nu ikke ved at skamme dig over din Elendighed, din Nøgenhed, din Ureenhed, dine Saar, dine Ribler og Bylder og din Armod. Han er bleven dig lig. Endnu engang: Han begjærer intet andet end din Tro, at du ganske alene tiltroer og overgiver ham din evige Saliggjørelse. Intet andet end din Kjærlighed, ja dig heel og ganske vil han have; med dig vil han trolove sig; dig vil han besidde; han vil fryde sig over dig og være meget glad, som en Brudgom glæder sig over sin Brud; han vil forlyste sig i din Deilighed. Kjære Sjæl! hvad mener du vel? Vil du give dit Ja-Ord til ham? Vil du endnu lade dig længe tigge og bede til at blive en Dronning og Sammets Blod, at komme i den allerhøieste Forening, og det inderligste Vensteb og Samfund med Guds Søn. Hoffianna! Brudgommen kommer.

Ja, Jesus tager Syndre an,
 Som føle Sjælens Nød og Plage,
 Som udi svære Synders Ban
 Som arme Orme sig maae klage;
 Thi hvo sin Skyld og Skam tilstaaer,
 Den vist en evig Naade faaer;
 Hvad man bekjender, skal udslettes,
 Og Sjælens tunge Byrde lettes,
 Saa at man bøiet sig kan:
 Mig arme Orm tog Jesus an.

Ps. 32, 3—7. Ordsp. 28, 13. 2 Sam. 12, 13.

Ja, Jesus tager Syndre an,
 Den arme, ja den arme Synder.
 O! kryb til Korset, som du kan!
 Saa slet fortabt, som du dig finder;
 Thi hvo selv noget godt frembær,
 Og seer paa egne Gjærninger;
 Hvo sig ei død og hæslig agter,
 Og kun blot Naade eftertragter,
 Ham er Guds Søn en fremmed Mand;
 Hvorfor? Thi Syndre tages an.

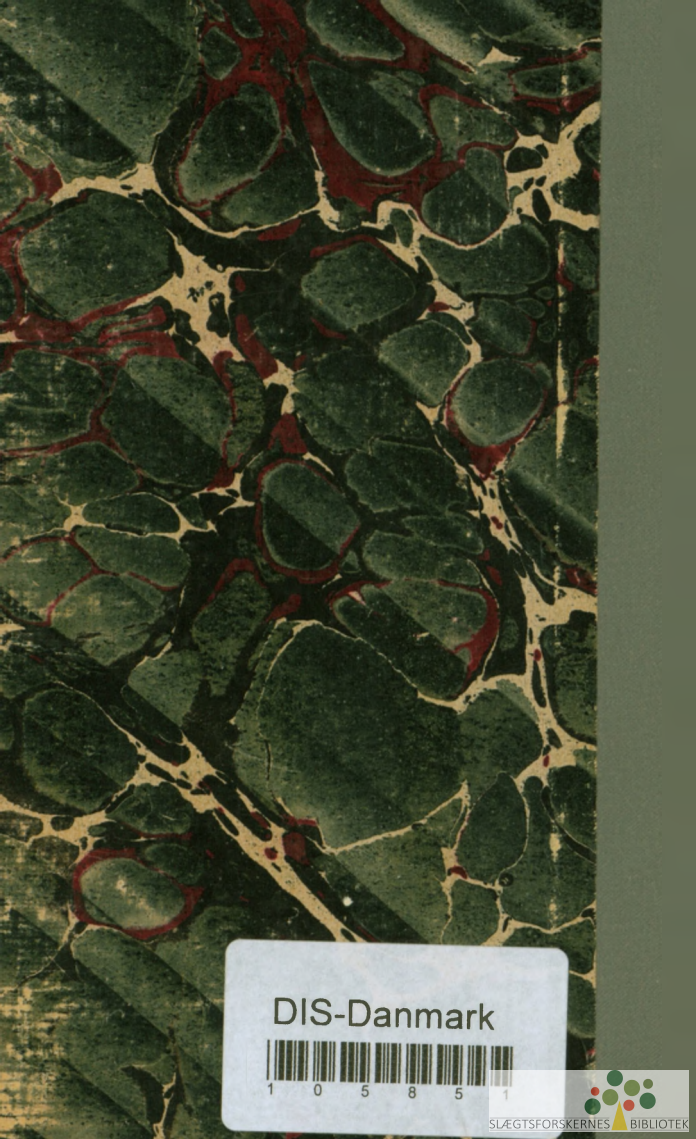
Matth. 11, 5. Rom. 9, 31. 32.

Ja, Jesus tager Syndre an,
 Saasnart man sig saa ussel finder,
 At intet andet hjælpe kan,
 End han, som skjuler alle Synder.
 Hvem Jesus er umistelig,
 Dens Hyrde er han uden Svig,
 Den ei behøver sig at græmme,
 For større Angest at fornemme;
 Thi man ham frit forsikke kan:
 Guds Søn dig saadan tager an.

Pf. 22, 27.

Ja, Jesus tager Syndre an,
 Om man endogsaa, som man skulde,
 Sin Skyld tilgavns ei kjende kan,
 Men dog ret gjerne kjende vilde;
 Naar man ugjerne saa maa gaae,
 Og Hjertets Haardhed føle maae,
 Saa bør man dog ei staae tilbage,
 Guds Søn vil ogsaa dig antage,
 Thi Han dit Herte bøie kan.
 Ja, Jesus tager Syndre an.

Matth. 5, 3.

DIS-Danmark

1 0 5 8 5 1

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK